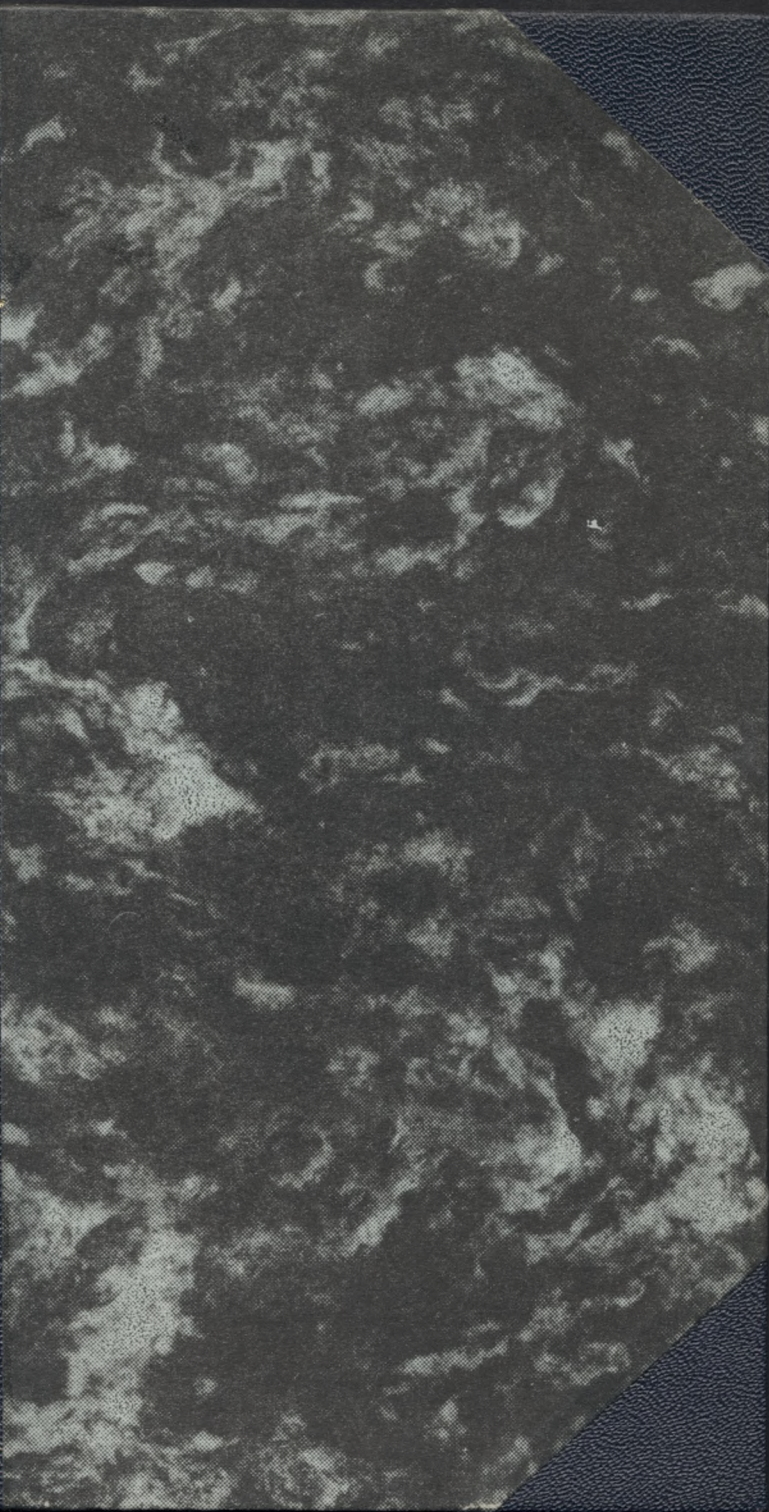
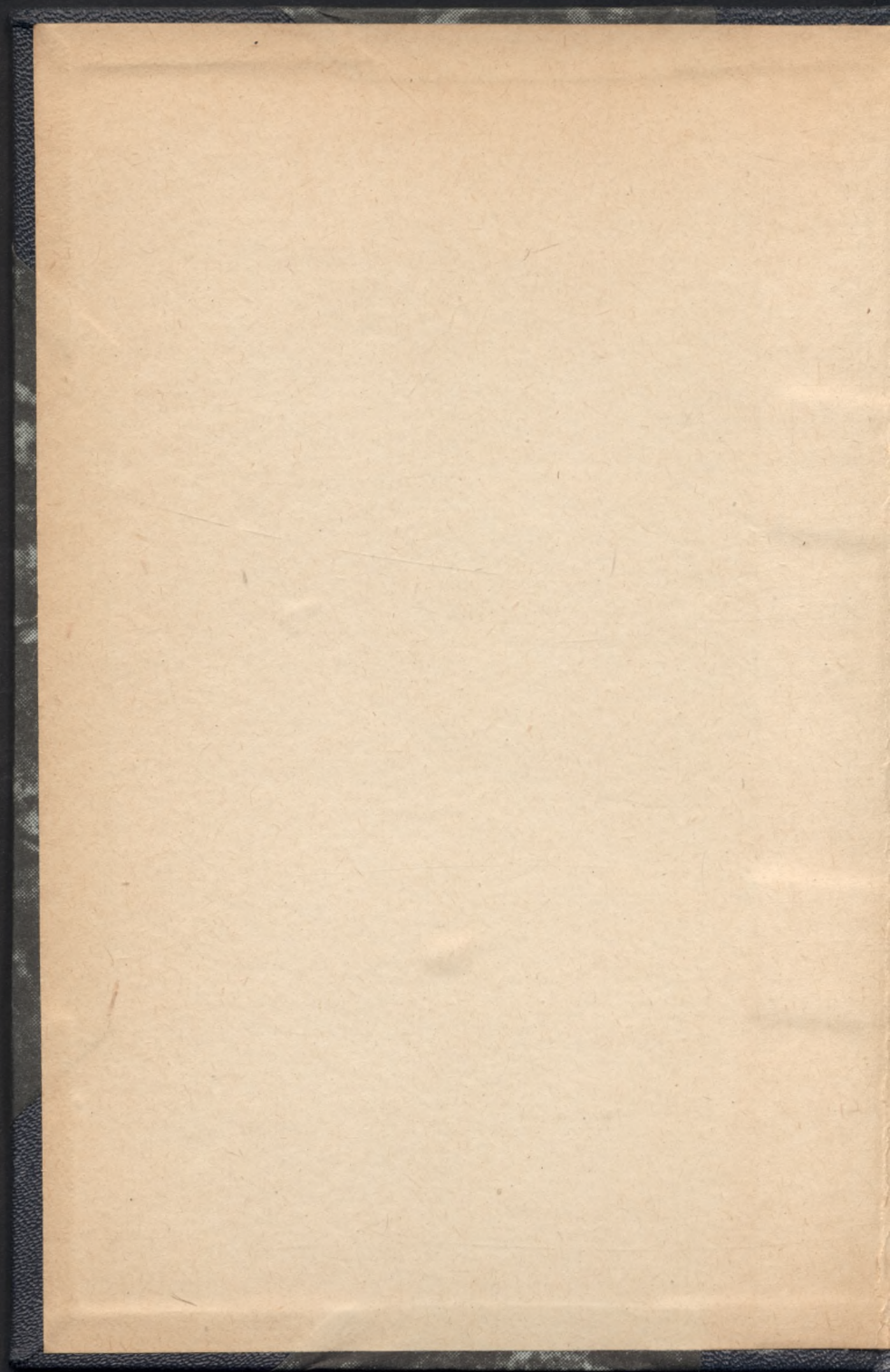


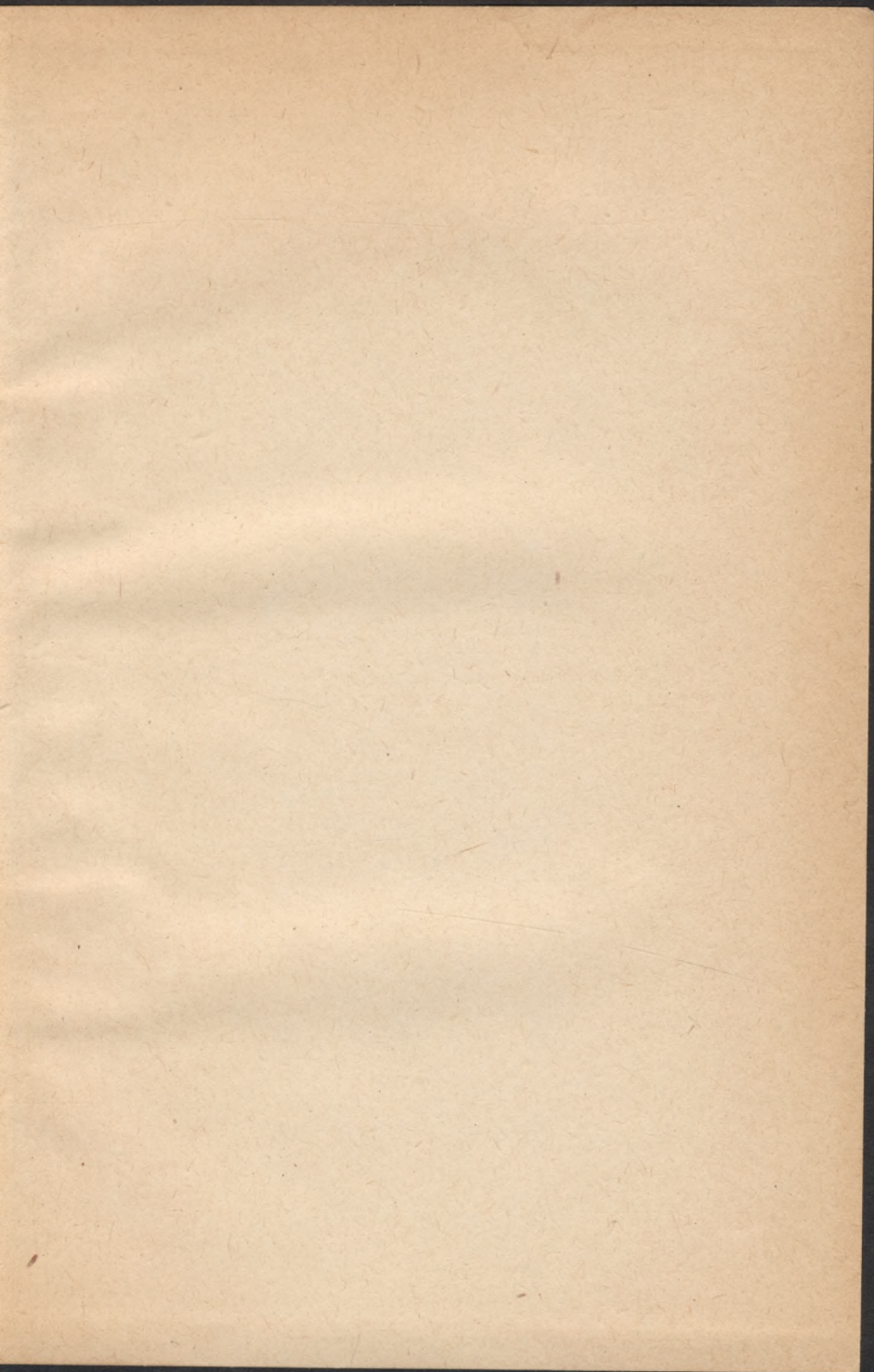
187.424

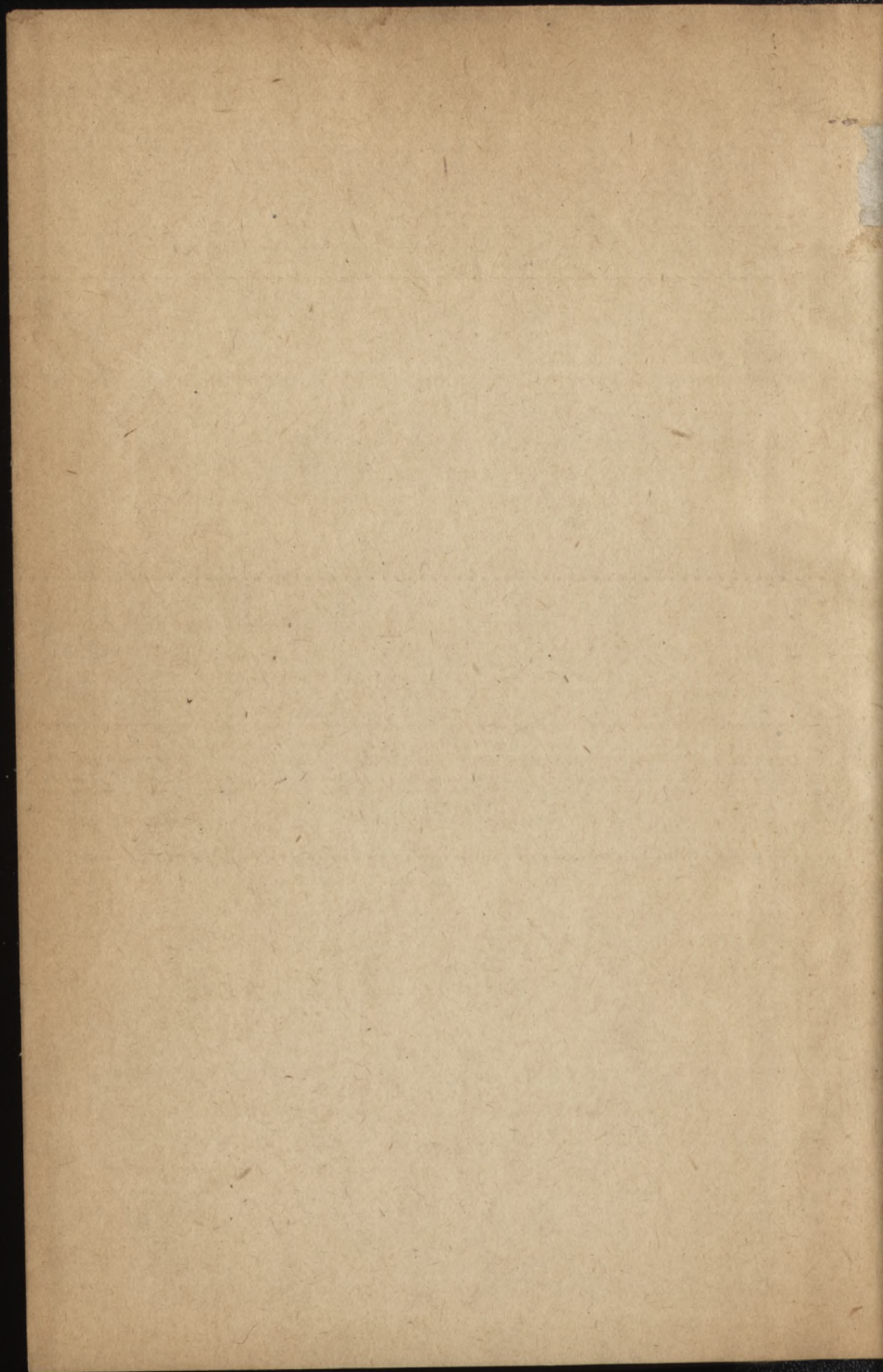
Gábor Andor

A
VÁGYAK
VALCERE





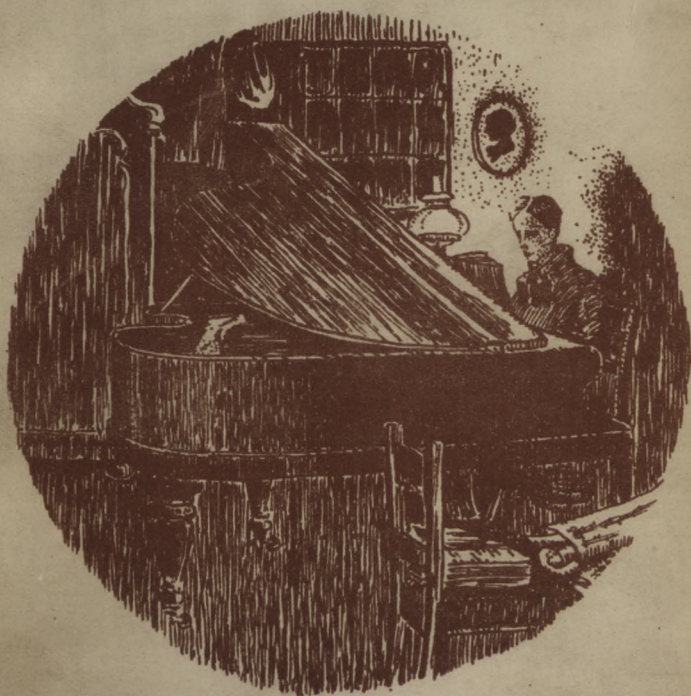




GÁBOR*ANDOR

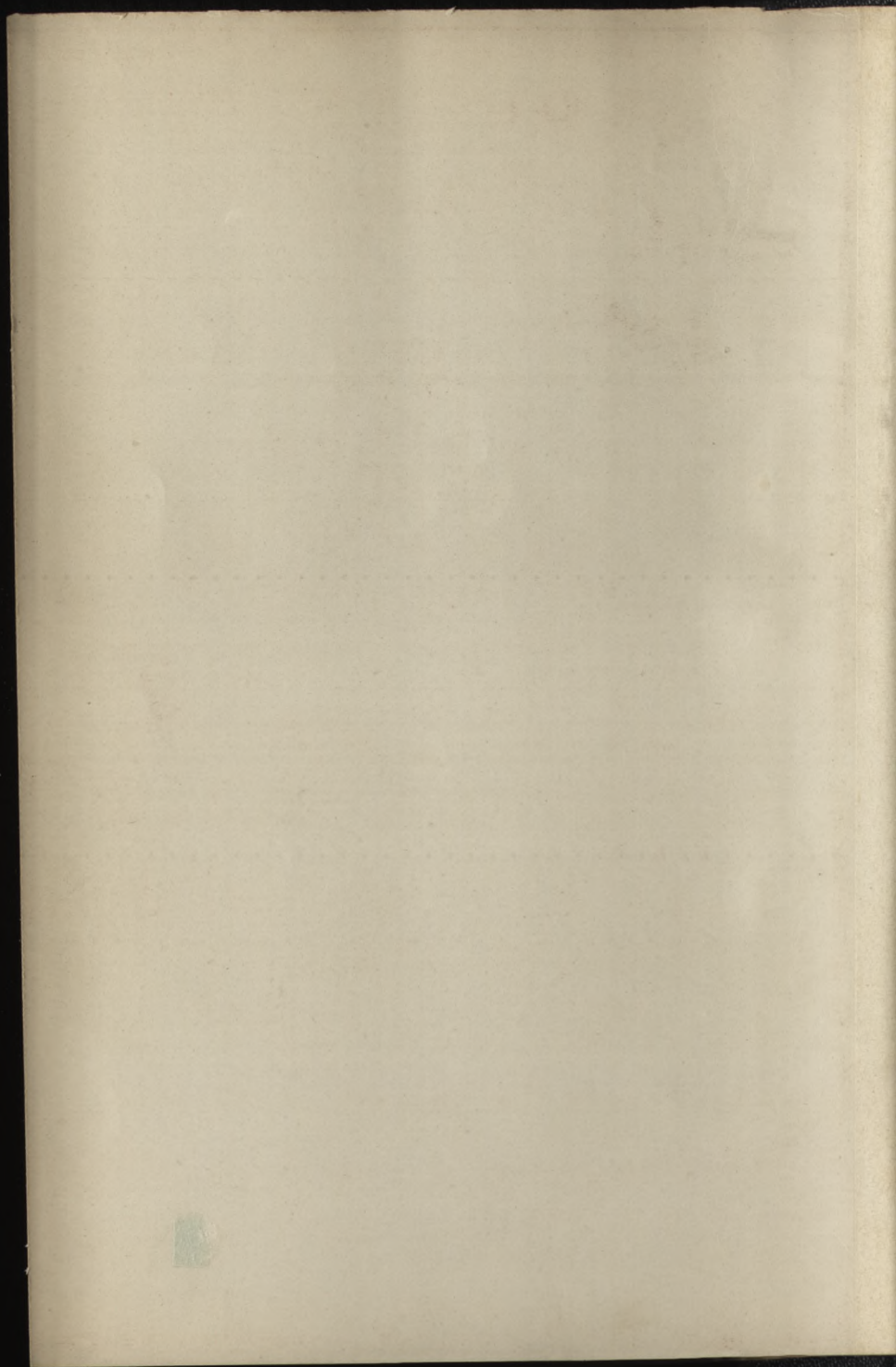
187424

ANÁGYAK*VALCERE
és egyéb történetek



BUDAPEST
Légrády*Testvérek*kiadása

vishg



GÁBOR ANDOR

A VÁGYAK
VALCERE

ÉS EGYÉB ELBESZÉLÉSEK

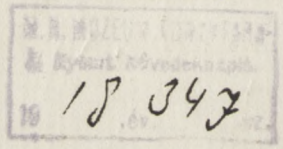
BUDAPEST,
LÉGRÁDY TESTVÉREK KIADÁSA.

P. o. hung.
694 ¹²/₄



Minden jog a szerzőé,
a fordítás joga is.

187424



Légrády Testvérek, Budapest.

A VÁGYAK VALCERE.

Nagy, puha fauteuilökben ültünk, amikben tulajdonképpen temetkezni volna jó. Mert lehetetlen, hogy az a süppedő, puha ülés, melyhez életünk legkellemesebben át-cigarettázott, vagy átbeszélgetett órái fűződnek, halottainkban olyan unalmas legyen, mint az egyhangu hátonfekvés, ami legföljebb az álmatlanul áttöprengett éjszakáinkra röpíti vissza a memóriánkat. Mert máskor alig-alig fekszik hanyatt a halandó ember. Egyébiránt a dolog csak annyira fontos, amennyire odalent egyáltalán foglalkoztathat bennünket annak a gondolata, hogy felesesen fekszünk, vagy kényelmesen üldögélünk-e.

A komponista, aki már kezdett az európai híresség felé közeledni, hosszú fehér ujjait nézegette, melyek alól annyi csudálatos melódia szállott világgá. Hirtelen eszembe jutott valami és megkérdeztem tőle:

— Különös; most egy keringőd kap

szárnyra, már tele van a város vele és ha jól emlékszem, a negyedik vagy ötödik kiadását láttam a kirakatokban. Gyönyörű dolog. És én azt találom különösnek, hogy most, amikor nem divat, keringőt komponálsz...

A zeneszerző abbahagyta az ujjai vizsgálgatását. A szeme fölcsillant, kiegyenesítette derekát a fauteuilben és úgy mondta:

— Nem is most csináltam ezt a keringőt. Most ilyenféle téma eszembe sem jut.

— Hanem?

— Régen... tiz éve is van már. Amikor még senkisésem voltam s amikor többet szenvedtem a koplalástól, mint amennyi gyönyörüségem a jóllakottságban egész életemen át lehet. Ennek a keringőnek a története igen kedves és unalom nélkül végighallgathatod. De várj, előbb eljátszom...

A zongorához ült és a zongora fekete-fehér fogu, széles szájáról valami szokatlanul édes, forró és lágy hangok bugtak fel. És annyi szenvedély és eredetiség, mint a legnagyobb mesterek elsőrangú remekeiben.

Aztán visszasüppedt a fauteuilbe:

— Ilyet sem komponálok többé. Ha alkotok: most nem hevül olyan izzóra az agyam, mint akkor, mikor a fiatalság is gyujtogatta alája a tüzet. Hat-hét éve, hogy

nevem van és érzem, hogy kezdek kimerülni . . . De hagyjuk . . . Ezt a keringőt huszonkétéves koromban szereztem, amikor a zeneakadémiára jártam és tele voltam nagyratörő álmokkal, meg hullámozó melódiákkal. Egyéb alig volt bennem, mert csak a legszűkösebben tellett a kótamásolásból szerzett pénzeimből kenyérre és hozzávalókra. Nem ettem háromszor egy napon, de legalább kétszer annyiszor ültem zongorához, vagy — zongora nélkül is — fogtam papírt, hogy egy-egy eszembe ötlő új melódiát el ne szalaszszak. Aranyidők voltak. Csak a fizikai fájdalmak ne lettek volna, az éhség és a kimerültség kínos érzései — akkor még ma is visszakivánnám őket . . . Különben nem igaz. Ez csak póz; jó híres embernek lenni, négy szobás lakást tartani, puha szőnyegen járni, száraz és nagy szivarokat füstölni, érzékeny zongorán komponálni — jó, még ha öregszik is az ember. Boldogok, akik nem nélkülöznek fiatalkorukban! Olyan ez, mint hogyha a tavaszt üde egészségben éli át az ember; étlen nem annyira lesújtó a betegség . . . De nem is erről van szó. Huszonkét-esztendőskoromnak december hónapjában történt, hogy nagy szerencse ért. Egy fityingem sem volt és egy tanárom közbenjá-

rására valami jobbfajta család meghívott, hogy egyik estélyükön zongorázzam. Tizenöt forint honorárium volt kialakva. Ma azt mondom, hogy szerencse ért, akkor rémes megaláztatást éreztem benne; én, a művész, a jövő embere és tudja Isten, mi minden, amit magamról képzeltem, én zongorázzam táncoló banktisztviselők és bakfisok számára? De a pénzre szükségem volt, tehát elfogadtam az ajánlatot. Valami képtelen gérokkot szereztem valakitől, azt vettem magamra és a kitűzött nap estéjén kilenc órára fölmentem az estélyt adó családhoz. A vendégek még vacsoránál ültek. Engem egy kis mellékszobába — valószínűleg a gyermekszoba volt — ültettek le s akartak is behozni elem némi vacsorát. De én azt hittem, hogy ez csak tetézné szégyenemet. Dadogtam valamit, bizonyára azt, hogy vacsoráztam már. Pedig az ételek párája szörnyen megkinzott. Hanem azért kábult fejjel ugyan, de tartottam magam hősiezen. Néztem a sárga gázvilágot, szemem rárévedt a ki-bejáró, összeösszevihogó cselédekre, fülemben zsongott az étkező vendégek vidám lármája, a poharak csengése. Nagyon fájdalmas volt. Most már tudom, hogy nem a legelőkélőbb társaság volt, amely szoaróját vacsorával kezdte és

tánccal folytatta, de akkor csak a magamféle szegény muzsikuslegények közt forgolódtam s ez a társaság a maga jóllakottságával és jólöltözöttségével imponált nekem. Megesodáltam a jelenlevőket, — de amellett mélyen lenéztem őket. Filiszterek, gondoltam és én művész vagyok; — mert fiatalon az embernek ilyen bolond rögeszméi vannak —; csak jelenük van, az enyém a jövő. Holott most már tudom: a jövő csak azt az időt jelenti, amikor már van jelenje az embernek . . . Engem előbb vezettek be a nagy szalonba, ahol a zongora állt, nehogy a vendégeknek be kelljen mutatniok. A zongora mellett ültem már, amikor a társaság bevonult. Valami ifju ember, aki nagyon tapasztalatlan és nagyon udvarias volt, mégis odajött a zongorához, szemmeláthatóan azzal a szándékkal, hogy bemutatkozzék, de a háziasszony idejekorán észrevette és intett a kezével:

— A zongorista! — mondotta és zavarba hozta vele az udvarias ifju embert és kinosan megszégyenített engem, de sem ezt, sem azt észre nem vette. Az ujjaim reszkettek a kellemetlen izgatottságtól. Vagy az éhségtől? Attól is bizonyára. De aztán játszottam és táncoltak. A szalon megtelt libegő, kipirult arcú lányokkal. És a lá-

nyok szépek voltak. Elkápráztatták a szíve-
met. Eleinte csak a bécsi zene szemetjét ját-
szottam, aztán szebb dolgokat; belemeleged-
tem, a levegő is forró volt, a környezet lá-
zas, szerelmes, vágygyal teli. S mindehhez
járult, hogy a szemem még az éhségtől is
szikrázott. Az egész testem egyetlen sóvár-
gássá, epekédéssé lett. Keringő volt soron.
És ott, abban a számomra tulterhes levegő-
ben, vágytól sajtó agygyal, szivvel, gyomor-
ral komponáltam ezt a gyönyörű keringőt.
Lágyan, tüzesen peregetek, ömlöttek, kapcsol-
lódtak a hangok egymásután. És bennük volt
minden szerelmem és éhségem, az életre való
egész szomjuságom. Ők nem tudták, hogy a
magam kompozíciója, amit játszom, csak
megfogta és lebilincselte őket a sorvasztóan
forró tánc-zene. Egy kisütött bajuszu bank-
ifju odajött:

— Még egyszer! — még egyszer ezt!

Akkor tértem magamhoz. Ugy éreztem,
mintha ennek az egész nagy társaságnak
ezzel a keringővel elmondtam volna, amit én
szégyelnivalónak gondoltam: az éhségemet,
a szerelemre vágyódásomat. Ugy éreztem,
mintha leleplezetten, elárultan ülnék ott a
zongoraszéken. A világért nem játszottam
volna el még egyszer a keringőt.

— Nem lehet — feleltem — nem lehet.

— Mért nem lehet? Furcsa, hogy érti ezt kegyed? Ha mondom, hogy játszása el, miért ne lehetne?

— Nem . . . nem, — hebegtem és az arcom vagy hófehér vagy biborvörös lehetett. A bankifju hangja éles volt, a vendégek körénk gyűltek, kezdett kinossá lenni a jelenet. A háziasszony segített ki:

— Talán rosszul érzi magát? Egy kis friss levegő . . .

— Igen . . . rosszul . . . — kapaszkodtam meg a szalmaszálban és kitántorogtam. Nem jött utánam senki. Fogtam a kabátomat, kalapomat és szöktem a társaság, saját zeném, a jóllakott és boldog emberek látása és a — honorárium elől is. Az eszembe se jutott. S épp oly szegényen vánszorogtam haza, mint ahogy jöttem, de éhesebben. És otthon a zongora mellé ülve, belevertem a billentyűkbe — azért az ifjúkori zongorámért még ma is fizetem a perköltségeket — és játszottam, — játszottam elkeseredve a Vágy keringőjét . . .

— Ez az, amit most kiadtál?

— Ez az. Akkor megfeledkeztem róla. Le sem irtam, meg sem jegyeztem. Két hónappal előbb azonban egy társaságban ta-

lálkoztam az egykori bankifjuval. Megismertem, ámbár buta és kopasz lett szegény. De már igazgató. S akkor eszembe jutott a keringő, hangról-hangra . . . és a várost már megbabonázta az a féktelen vágyakozás, ami benne lobog. Ez ennek a keringőnek a históriája.

A SZIVAR.

Dömötörnek, a kitünő magyar írónak nagyon rossz kedve volt, mint mindig olyankor, ha semmi a világon eszébe jutni nem akart. Dühösen rágta a bajuszát és nagyokat szitt a szivarjából. A két akció közül egyiknek sem volt értelme. A bajuszát izetlennek érezte s az még csak előfordult az irodalomtörténetben, hogy valaki a kisujjából vette a témát; de a bajuszából? A szivar pedig roppant keserű volt és rosszul is égett.

— Valami fess, vidám dolgot — kérte a hetilap szerkesztője.

És ennek a keserű, rosszul szelelő, alig égő szivarnak a nyomán alkosson Dömötör fess és vidám históriát! Ó, ez az alkotás! — boszankodott magában Dömötör. — A legrémesebb minden földi foglalkozások között. Isten maga is csak egyetlen egyszer alkotott, igaz, hogy akkor egy álló hétig egyfolytában. De aztán pihent. Dö-

mötör pedig már vagy tiz esztendeje csaknem mindennap alkotott. Szerette volna látni azt a második, harmadik és tizennyolcadik világot, amit Isten meg tudott volna teremteni, ha őt is folytonos alkotásra kényszerítik!

Azaz: egyelőre azt szerette volna látni, ha a szivarja jobban ég. De a szivar nem tette ezt és Dömötör a nyitott ablakon át lehajította a renitens szivart az utcára. Ez megnyugtatta kissé. Eszébe is jutott valami téma-féle, amiből némi leleménnyel egy kis történetet lehetett kanyarítani.

Íróasztalához ült tehát és buzgón rózta a sorokat egymás alá . . .

*

Talán öt percig dolgozhatott s keresztülesett azon a vig esti hangulaton, melylyel novelláját kezdeni akarta, mikor az előszobából nagy lárma verődött be hozzá. Vén szakácsnője egyre ezt hangoztatta:

— Nem lehet kérem, nem lehet, a nagyságos ur dolgozik! A kenyermel játszom, nem lehet!

Egy fiatalosan zengő női hang pedig így felelt:

— Mit törődöm én a maga kenyéré-

vel? És mit törődöm én azzal, hogy a maga nagyságos ura dolgozik.

— De kérem! tiltakozott a vén cseléd.

— A maga nagyságos ura sem kért engedelmet tőlem, én sem kérek hát tőle, ahhoz, hogy kellemetlenséget okozzak neki.

Dömötör ekkor már kint volt az előszobában és udvariasan meghajolt a hangos hölgy előtt:

— Talán kegyeskedjék beljebbjáradni. Bizonyára fontos ügyben keresett föl, nagysád . . . Csak tessék . . . csak ön után . . .

És Dömötör betessékelte a hölgyet, akit csak bent a szobában nézett meg jobban. Szép arcú és szép termetű volt, szőke. Csak a kalapja volt kissé különös, Dömötör nem tudta volna megmondani, hogy mi a különös ezen a kalapon, de nyomban értesült róla.

— Uram! — szólott a legnagyobb szigorúsággal a hölgy — ön fölguyjtotta a kalapomat.

— É-é-én? — hebegett Dömötör. — Az ön kalapját? Az önét?

— Igenis, az enyémet.

— De hisz — megbocsásson — nem is ösmerem kegyedet!

— Annál sulyosabb az, amit elkövetett. Mint ismeretlennek még kevesebb joga volt hozzá, hogy felgyujtsa a kalapomat. Egyébként, joga ehhez akkor sem lett volna, ha ismerősöm volna. Egyetlen ismerősöm, rokonom, sőt apám, anyám sem mertek ennyire menni.

— Nagysád bizonyára téved.

Az ifju hölgy hangosan és idegesen nevetett.

— Hogy tévednék, mikor itt van a fejemen a leégett kalap! Ön uram, mint utólag kiderült, égő szívart dobott le az ablakjából. Le a forgalmas uccára. Egyenesen a gyalogjáróra.

— De hiszen a szivarom nem égett. Nem is akart égni!

— Engedje meg, hogy erre csak egy kicsinylő mosolylyal válaszoljak. Az ön szivarja égett, mert ha nem égett volna, akkor nem hamvasztotta volna el a kalapom diszét-virágát.

— Diszét-virágát? — ismételte Dömötör a költői szólamot.

— Azt: a tollakat és a virágokat rajta. Mindazt, ami egy kalapon lényeges.

— Ó, hogy a mennydörgős ... — patant föl Dömötör.

— Hogy-hogy? A kalapomba? Uram, ez mégis sok: egy védtelen nővel szemben!

— Dehogy, dehogy, nem az ön kalapjába. Ellenben, a trafikosokba, a pénzügyminiszterbe. Hisz amig a szivar itt-fönn volt, maga sem tudott égni, nem lehetett belőle egy Szentjánosbogárra való tüzet kicsalni és leesik és gyujtogat! Kegyed koncedálja, hogy ez boszantó.

— Ön elmés ember, ön gunyolódik! Én koncedáljam, hogy ez boszantó, mikor a kárvallott én vagyok? De nemcsak az anyagi kár sujt le, amelyet szenvedtem...

— Készséggel megtérítem...

— Hallgasson! Mondom, hogy nemcsak az, hanem az erkölcsi kár...

— El nem képzelhetem...

— Ugy látszik, rossz a fantáziája.

— Köszönöm — morogta Dömötör s eszébe jutott, hogy valóban: a rossz fantáziája miatt való haragjában hajította le a szivart az utcára.

— Ne köszönjön semmit, nem bókolni jöttem fel önhöz. Mikor az ön háza előtt elhaladtam, egy orcátlan aszfaltbetyár jött a nyomomban. És innen végig az uccán, még vagy öt percig nem tágitott mellőlem. Bár nem szokatlan előttem az ilyesmi — a

szőke lány kacérul mosolygott — már boszantott a dolog. S mikor a legjobban boszankodom, az aszfaltbetyár mellém lép és megszólal. Ez még sohasem fordult elő velem. Fölemeltem a napernyőmet, hogy megfenyítsem a tolakodót, de még mielőtt megütöttem volna, már kimondta:

„Kisasszony, a kalapja ég.“

Gondolja el, uram, megszólít az utcán egy aszfaltbetyár és én nem tiltakozhatom ellene, meg sem botránkozhatom, sőt köszönettel tartozom neki. Mindez az ön átkozott szivarja miatt! Az aszfaltbetyár nagyon udvarias volt, segített levenni a kalapomat, segített eloltani az égő tollakat és virágokat. Az ucca népe körénk gyült és nekem épületes megjegyzéseket kellett végighallgatnom. Az ön szivarja miatt. Az aszfaltbetyáromnak afférja is támadt egy rossznyelvű urral, goromba volt hozzá, meg fog verekedni vele és énnekem meg kellett köszönnöm újból a szivességét. Az ön szivarja miatt. S az aszfaltbetyár még azt is elmondta, hogy látta, hogy valami a kalapomra hullott, de mert nem tudta: mi az s mert nem szokott az uccán megszólítani hölgyeket — még ezt is meg kellett hallgatnom, — tehát nem szólt mindaddig, míg azt nem

látta, hogy veszedelmes dolog hullott a kalapomra. És megmutatta, hogy ebből a házból és ebből az ablakból hullott ki a szivar, amely, mint ő megállapította, mindössze egy britanika volt.

— Havannákat nem szívhatok . . .

— Mindegy! És nekem harmadszor is köszönetet kellett mondanom. Az ön szivarja miatt!

— Végtelenül . . . végtelenül sajnálom . . . — próbált menteketőzni Dömötör.

— Ez nem elég! Tegyük fel, hogy az ön feleségével esik meg az ilyesmi.

— Lehetetlen, mert nekem nincs feleségem.

— Jézus, Mária! — sikoltott a fiatal hölgy és egyik karosszékbe roskadt.

Dömötör csak állt és várta a következőket. Látta, hogy ma szerencsétlen napja van, tehát el volt készülve a legnagyobb meglepetésre is.

— Ön gonosz ember — sikoltotta a szőke hölgy, mikor magához tért kissé. — Mit tett velem?

— Mit? De hiszen . . .

— Tönkretett! tönkretett! Tisztességes leány létemre itt ülök egy garszón-lakásban. Hisz ez kétségbeejtő! Ebbe bele kell

őrülni! Mi lesz velem, ha ez kitudódik. Elveszett teremtés vagyok. Az ön szivarja miatt! Előbb egy aszfaltbetyárt zudit a nyakamra, aztán meg fölesábit egy legénylakásra.

— Én?

— Nem, a szivarja! De ön felelős a szivarjáért. Jogállamban élünk, uram. Lehetetlen az, hogy valaki az ablakon keresztül kihajigáljon az utcára akármit, ami a keze ügyében van s aztán kibujják a következmények alól.

— De én nem bujok ki — tiltakozott Dömötör.

— E szerint a kalapomat?

— Megfizetem.

— Ez a legkevesebb. Ezt a bíróság is megítéli. De az erkölcsiek?

— Az erkölesi konzekvenciákat is állom.

— Tehát az aszfaltbetyárt?

— Az aszfaltbetyárt felpofozom. Aztán megverekszem vele, aztán kitekerem a nyakát.

— És én? Én a tisztességes leány, aki egy nőtlenember lakására kerültem föl egyedül?

Dömötör még egyszer megnézte a harcias, de kétségbeesett leányt. Nagyon szép volt és nagyon szőke. Nyugodtan ennyit mondott tehát:

— Kegyedet is vállalom, mint legvégső konzekvenciát. Legyen a feleségem, kisasszony.

A lány tágra nyitott szemmel bámult Dömötörrre. Aztán csendesen így felelt:

— Nem bánom. De csak két föltétel alatt.

— Halljuk.

— Az egyik, hogy leszokik a szivarzásról, a másik, hogy udvari lakásba költözik. Mert ha másodszor megtörténnék ugyanez, hogyan intézné el a bonyodalmat?

*

Mielőtt megmondhatta volna hogyan intézné el a második hasonló esetet, Dömötör — felébredt. Az ablak mellett, a karosszékben aludt el.

— Brrr . . . — gondolta el magában és megtörölte verejtékező homlokát . . . ez borzasztó volt. Csak tudnám, hogy' hivaták azt a bátor kis lányt? És hogy' beleegyezett!

· Megcsóválta a fejét.

— Jó lesz, ha csakugyan leszokom a

szivarzásról. Nagyon jó lesz. Mert az ördög nem alszik. Ezt az egész történetet pedig megírom a magam okulására.

És most már csakugyan odaült az íróasztal mellé.

AZ UJ DON JUAN.

Valami életörömben tobzódó mandulafa szórhatta virágait valahol a kert összeboruló mélyében a tavaszi szélbe. Annak az illata csapott föl az erkélyre, ahol az est színes szürkéségei bizonytalan körvonalu folttá mostak szét két összehajló emberalakot. Egy férfi meg egy asszony beszélgettek az erkélyen.

Az asszony hátravetette fejét a nagy kerti széken, jobban térdére huzta a plédet és halkán mondotta:

— Furesa; amit mond, azt már mind hallottam, vagy olvastam, ha más szavakkal és más fordulatokkal is, de már mind ismert dolog számomra. És mégis olyan szívesen hallgatom. Őszintén mondom: a szava zenéje úgy simogatja a lelkemet, elringatja a lelkiismeretemet és bolondságokra gondolok...

A férfi cigarettát vett elő. A

gyufa lángja egy pillanatra sárgás-piros lángkört rajzolt a sötétbe. Rágyujtott és a füstöt ráfujva a cigaretta parázsló végére, félbeszakította az asszonyt:

— Tudom és gyönyörűségem telik benne. Tudom, hogy nem mondok önnek új dolgokat. Ennek nem is volna értelme. Minden nap és minden embertársunk számára nem találhatunk ki új mondanivalókat. De nincs is szükség rá. Az élet régi, tizezer esztendő, vagy nem tudom, nem állítják-e régibbnek a tudósok. És a szerelem ép olyan régi, mint az élet és mi mégis előlről kezdjük mind a kettőt. Senkisémet utasította vissza még egyiket sem, csak azért, mert milliók meg milliók előtte, már éltek vele. S amit mondani lehet a kettőről, az sem újabb. Ujak csak az emberek, akik elmondják, a hangok, amelyek a szavakat egymás mellé fűzik... Vagy tán azok sem ujak?

— Hogy kérdezhet ilyet? Maga és én csak mások vagyunk, mint akik előttünk már voltak? Mi ujak vagyunk.

— Nem bizonyos. Ha elnézem otthon a nagyapám képét, megdöbbenek rajta, mennyire hasonló hozzám. S ha a hangja is ugyanaz volt, ha a gondolatai is ugyan-

azok voltak, akkor én csak másolata vagyok a nagyapámnak. Egyszerű ismétlődés a természet sorrendjében, amint már talán ő is csak ismétlődés lehetett. Nem lehetünk büszkék sem az érzéseinkre, sem a gondolatainkra. Az érzéseink bizonyosan ugyanazok, mint akármelyik ősünk érzései voltak. És gyakran kinosan lép meg, hogy olyan írónál, akik sohasem olvashatták egymást, akiket századok választanak el egymástól, csaknem azonos szavakkal kifejezett azonos gondolatot látok.

— Hagyja ezt. Csak nem akar meggyőzni arról, hogy most nem is magával beszélek, hanem valamelyik ősével. Beszéljünk magunkról. Magáról meg rólam. A maga hangja tetszik nékem, az muzsikál a fülemben, akár örökölte a hangját valakitől, akár nem...

— Mondtam már: tudom.

— Maga olyan különös biztossággal mondja ezt.

— Ne haragudjon érte és ne tartsa kérdésnek.

— Illetlenségnek kell tartanom.

— Nem: ez csak egy gondolkodni tudó férfi beszéde.

— Az ember titkolja el, hogyan gondolkodik, ha a gondolkodása sértő másokra.

— Nem kell eltitkolnom, mert ha megmagyarázom, miért gondolkodom így, maga megért és nem fog haragudni rám. Az őszinteségnek ebben a légylevegőjü tavaszi környezetben csak enyhe és kedves hatása lehet. Hallgasson meg végig.

— Nem fél, hogy unalmas lesz?

— Nem félek, mert egy férfi sohasem unalmas egy szerelmes asszonynak.

— Szerelmesnek tart?

— Annak tartom, mert az is.

— És kit szeretek, ha érdeklődnöm szabad?

— Engem... Ne pattanjon fel és ne tiltakozzék, mert az a tényeken nem változtat. Mért várjam meg, hogy maga jelenti be nékem, hogy szeret, miután már tőlem megtudta, hogy én is szeretem? Annyira új formákat már megengedhetünk magunknak, hogy én egyszerűen megállapíthassam: maga szeret engem. Hiszen maga bizonyára ép úgy megállapította rólam, hogy én is szeretem.

— Igaza van, megállapítottam.

— Ezt is tudtam. És nem volt nehéz megtudnom. Láttam, hogy foglalkozom ön-

nel és szívesen teszem ezt és tudhatta, hogy ez nem cél nélkül való. Az időnket és hangunkat nem szórjuk el hiába. Ebből megtudhatta, hogy szeretem. S én is könnyen fölfedezhettem, hogy szeret. És ezután semmi sem következik.

— Semmi?

— Semmi. Holnap, vagy holnapután továbbutazom, egy másik tavaszi üdülőhelyre, ahol az élet kellemes és ahol szép asszonyok vannak.

— Ön cinikus.

— Nem vagyok az. Csak a nyugalmat szeretem. Van a véreben valami, vagy nagyon sok is, abból a hatalmas spanyol alakéból, akit mondák színes felhője fon körül, de aki feltétlenül élt valahol, valamikor, mert ilyen férfiak mindig vannak. De én az új Don Juan vagyok, nem a régifajta, a viharos életű, aki egy országon rohan át és leszaggatja az összes bimbózó vagy nyíló virágokat. Don Juan kurtaéletű volt, én hosszúéletű leszek, mert az életet csak egyszer, egyetlenegyszer kapja ajándékba az ember.

Én megyek előre a magam útján, megállok a virágszálaknál és tudomásul veszem, hogy ez is leszakítható, az is leszakít-

ható, amaz is, sok, sok, egymásután. De nem nyulok hozzájuk, mert tragikus természet nem vagyok. Don Juan egy márványszobrot is meg mert hívni vacsorára, miután a szobor leányát megcsalta. Én egy eleven férjet is csak akkor hívok meg vacsorára, ha tiszta lelkiösmerettel tehetem. A szobor megölte Don Juant s az élő férjek mennyivel veszedelmesebbek a mozdulatlan márványoknál?

— Sivár filozófia ez.

— Szó sincs róla. Csak okos és praktikus. A középkor nőhódítója felszedhette a sátorfáját és nyomtalanul eltűnhetett mindenünnen. Ma már expresszvonat, 'áviró és telefon van. Azonfelül ami a legfontosabb: kurlista. Nem lehet eltűnni s az ember nem szórhatja tele fél Európát leszakított virágokkal büntetlenül. A híres spanyol halála után a pokolba került. Én már a földet félig pokollá változtatnám, ha mindvégig az ő nyomában járnék. Gyönyörű városok, világszép helyek volnának, ahová el nem mehetnék a virágok miatt, a letépett virágok miatt, akik boszuállók. Így csendesesen elmondom minden asszonynak, hogy szeretem s aztán mehetek tovább. S ha jövőre találkozzom önnel, harag nélkül fog rám mo-

solyogni és egy kedves emléke leszek. Amugy: gyüölne és a vesztetre törne.

— Lehet. De hátha így is neheztelek önre?

— Nem valószínű. Hogy az élete fonálához nem nyultam: ezért senki sem kér elégtételt. Csak az összebogozott helyzetek kiáltanak elintézés meg tragédia után.

— Akkor ön gyáva.

— Nem vagyok az. Sokszor magam is fölvettem ezt a kérdést. De megnyugodhattam benne, hogy nem vagyok gyáva, mert nagy bátorság kell ahhoz, hogy asszonyok lelkéhez férközzem közel s aztán hideg, sima szavakkal bonyolítsam ki a szövénnyt.

A férfi elhallgatott és fölkel. Néhányat szippantott a cigarettájából, aztán eldobta. Lent a kavicsos sziporkákat szórt szét a cigaretta.

— Most elmegyek. Lehet, hogy nem is lát többé. A férje, ugy-e, megjön még ezen a héten?

Az asszony kedvetlenül felelt:

— Azt hiszem.

— Akkor mondja meg neki... Különben ne mondjon neki semmit. A férje sorsa

a többi férfi kezében van. Csókolom a kezét, szép asszony.

Az erkély ajtaja halkán nyilott és becsukódott. És lent a kertben az a mandulafa még egyre árasztotta veszedelmes illatát.

A CIMBALOM-REMEK.

Rehák mester szűk boltocskája ott nyilott valamelyik józsefvárosi keskeny mellékucca egyik ódon házában. Kivülről mi sem árulta el, hogy ebben a helyiségben készülnek és adódnak el az ország legkitűnőbb cimbalmai. Még csak ki sem volt írva, miféle műhely az az utcára nyíló zug, ahol állandóan épülőfélben volt egy cimbalom. Egyetlenegy mindig.

Azon dolgozgatott Rehák mester jó ideig, de mikor a munkát befejezte, olyan hangszer került ki a keze alól, hogy párját is nehezen találni széles e hazában. A vevőközönség maga nem is ismerte Rehákot, de annál jobban tudták a nevét a cimbalomkereskedők, akik szinte türelmetlenül várták, hogy Rehák egy-egy cimbalma elkészüljön.

Március elején jelentette Rehák a kereskedőnek, aki akkor cimbalmait át szokta venni tőle:

— Ebben a hónapban nem szállítok.

— Miért nem, Rehák ur?

— Mert magamnak dolgozom.

— Hogy-hogy magának?

— A világkiállításra csinállok valamit — mondta Rehák és megnyomta az első szót nagyon. — A világkiállításra! Nagy dolog az.

Mert a töpörödött öreg nem igen járt emberek közé, nem sokat hallott az iparos-félék kiállítási sikereiről. De az utóbbi esztendőekben, hogy annyi krajcáros ujságot árulgatnak, ő is ráadta fejét az olvasásra. Abból látta, hogy aki valami szebb dolgot produkál, azt megmutathatja a közönségnek és még arany- vagy ezüstmedáliát is kaphat érte. Meg aztán Lilike, a lánya, is mondogatta egyre, hogy itt van a jó alkalom: a nevét hirtelen megismertethetné a közönséggel is s abból bizonyára sok jó származnék.

— Nézze atyus, — mondta Lilike — mit ér az, hogy maga olyan szépen elfaricskál azokon a cimbalmokon és én kipróbálom őket és mind a ketten tudjuk, hogy pompás munka?

— No, no, fiam, az is valami — monddta Rehák.

— De jobb volna, ha mindenki tudná. És keresnék a Rehák-féle cimbalmokat.

— Jó, hát keresni fogják -- felelte az öreg és elhatározta, hogy csinál „valamit“ a világkiállításra.

Március elején fogott Rehák mester a munkához. Tudta, hogy nem lesz olcsó mulatság, de nem sajnálta megtakarított pénzcskéjét. Sötét ébenfát vett.

— Fekete legyen az a cimbalom, mint te, Lilikém!

Haj, a Lilike! Azt mondják, akik láták, hogy az egész Józsefvárosban nem akad tiz esztendőn belül olyan gyönyörű leány. Talán azért nem is szeretett Rehák mester a városban forgolódni?

— Szép lesz, mint te, Lilikém — mondta Rehák és dudolgatva faragta, csiszolta, becézte a cimbalom darabjait.

Lilike hangosan kacagott, a tizenhét-esztendőös leányok aranyos kacagásával, aztán tovább olvasta a kezében levő regényt.

Mert Lilikének nem kellett durva házimunkát végeznie. Rehák féltette a leánya fehér ujjait, melyek olyan könnyedén tartották a cimbalom verőjét. Lilike próbálta ki, hangolta zengőszavura a kész cimbalmokat.

Rehák nem sietett a világkiállításra szánt remekművel.

— Olyan ez, mint az ember — mondotta munkaközben — minden kis porcikájának illeni kell a többihez, különben megbomlik az egészsége és akkor vége.

— Vigyázz, atyus, hátha megkésünk.

— Nem lehet az, Lilikém. Május elsejére készen kell állnia. Akkor egy hétig kijátszatom . . .

— Mért egy hétig?

— Hiszen tudod, hogy a cimbalomnak lelke van. Azt művelni kell. A közönséges cimbalomnak elég, ha két napig művelik, de ez kimegy a nagyvilág elé, ennek nagyon finom lelkünek kell lenni. Érted-e?

— Értem, atyus. Majd kijátszom.

— Nem te, Lilikém. Te nagyon szépen játszol, de ezt egy művésznek kell a kezébe vennie, aki minden hurral külön-külön foglalatoskodik, nehogy valamelyiknek a hangjában is maradjon akármi foltocska.

— Jól van, atyus — egyezett bele Lili — de honnan szerzed azt a művészt?

— Én már tudom. A konzervatóriumból. Mert nem kivénhedt ember kell ahhoz, hanem fiatal, tüzes, aki szerelmes még a hangszerébe. Ilyenek csak a konzervató-

riumban vannak. Az emberek nem tudják még róluk, hogy mekkora művészek, de én majd kifürkészem.

Ugy is lett.

Március elsejére csakugyan ott állott a cimbalom a kis bolt közepén. Lili is elkészült a reá való aranynyal átszótt takaróval.

— A nagy urak is fényes ruhában járnak, a cimbalmot is megilleti a gazdagabb öltözet — mondta Rehák mester s Lilike ki is himezte a bársonyos takarót.

Fölment a konzervatóriumba, körülnézett a növendékek között és hamarosan megtalálta a maga emberét. Egy Sebő nevű feketehaju, feketeszemű magas fiatal embert. Alighogy ez a Sebő megpendítette a cimbalmot, Rehák mester látta, hogy ez az, akit ő keres. Látta a kezejárásáról, hallotta a hangszer pendüléséről.

Sebő megjelent másnap Rehák mester boltjában. El volt ragadtatva az ébenfacimbalomtól, megdicsérte Lilikét, aki olyan szépen fölhangolta, hogy alig kellett igazítani még rajta valamit, aztán leült melléje és elvert rajta egy busongó, lágy dalt.

— Hej, de nagy ember lesz ebből a fiúból! — mondta lelkesedve Rehák, mikor Sebő vagy egy félóra mulva távozott.

— Az — hagyta rá Lilike — nagy művész — aztán csöndesen hozzátette: — Csinos fiu.

A csinos fiu azután mindennap pontosan beállított. A keze alatt csodálatos hangok áradtak a fekete cimbalomból.

Majd gyöngéden, halkan zengett, mint mikor napnyugtakor lágy dallam suhan el pihenő tó színén.

Majd biborvörös gyászszal, mélységes mélyen, mint mikor óriási orgonák búgnak panaszos dalt az üres ég felé.

Majd édesen, melegen, minthogyha szerelmesek enyelelnének, vágyakozástól sulyos, megszünni nem tudó csókokban.

És Lili tágranyitott szemmel hallgatta ezt a zenét.

Igy még sohasem hallott hangszert zengeni, ilyen csodákat sohasem sejtett az egyszerű, hármás-négyes fonalu hurokban.

Csak nézte, nézte gyönyörű villogó szemével ezt a varázslót, akinek arca kipirult, míg a kezei a hurok fölött repültek boszorkányos sebességgel, emberfölöttien finom mozdulatokkal.

A játék után Sebő elbeszélgetett Lilikével.

Április első hetének utolsó napján történt:

Sebő, miután maga már abbahagyta a játékot, megszólalt:

— Egy négykezeset, kisasszony!

Lili mélyen elpirult, aztán leült a cimbalom mellé és nézte a kitárt kóta-lapot.

És a négy fehér pamutverő elkezdte táncát az érchurokon.

Rehák mester csodálkozva figyelt a dalra, mely a cimbalomból előharsogott.

Gyöngéden kezdődött, hizelgő, selymes hangokkal, mint mikor a szerelmes férfi rábeszéli a huzódozó leányt. Aztán fönn, a jobb sarokban fekvő, kétségbeejtően édes és izgató félhangok kacagása következett. Idegesen, epekedve, forró csókokba fultan. Majd forró, áttüzesedett hangok keringtek a levegőben, mintha izzó sziruppal teltt volna be, izzó sziruppal, mely körülönti, agyonkábitja az agyvelőt . . . Forró, ölelkező, egymásba olvadó hangok voltak ezek, mintha két nekihevült test elveszne egymás forróságában . . .

Mikor Sebő a verőt letette, végigsimította homlokát. Sápadt volt, mint a halál. Lili biborvörösén támolgott a másik szo-

bába. Mindkettőnek a szeme fakóra aludt ki . . .

Rehák mester lelkesedve szólt:

— Hogy szeretik a cimbalmot!

Tévedt az öreg: egymást szerették.

*

Másnap Rehák mester egész nap járt-kelt, hogy a cimbalom postára adásának és biztosításának ügyét elintézzze. Késő este tért haza. A cimbalmon egy kis fehér papírlap ötlött szemébe. Ez állt rajta:

— Atyus! nem maradhattam. Bocsásson meg.

Rehák megtántorodott. Nem értette . . . Megszökött a leánya? Elment, itthagytá? A töpörödött öreg végigtapogatta őszbeesavardó fejét. Megszökött?

Mint a megvert állat, úgy nyöszörgött fájdalmában.

Aztán düh fogta el. Rohant a másik szobába faragó-szekercéjéért és olyan erővel, mely csodálatos volt az öreg petyhüdt izmaitól, rásujtott a cimbalomra:

— Csábitó! — hörögte. — Gyalázatos! Alávaló!

És a szétvágott hurok nyögtek, sóhajtoztak, minthogyha ölnék őket. Egy elpusz-

tult boldogság minden keserve benne volt utolsó pendüléseikben.

Rehák mester csak ütötte, vágta a cimbalmot azzal a nagy szekercével. Se látott, se hallott, csak aprózta . . .

S mikor az egész csak egy halom fekete-fehér forgács volt már, mely közé görbe drótdarabok keveredtek, rároskadt a forgácsra . . . és sirt, sirt sziveszakadtan . . .

Összezuzott remekének, tönkretett életének romjai fölött zokogott.

KAPITÁNY UR FELLAZAD.

Himbálózó léptekkel ballagott Reznicsék kapitány a hivatala felé. Ezeket a furcsa lépéseket még akkor szokta meg, amikor a lóról leszállva csak egészen kurta gyalogsétákat kellett tennie. Azóta a kapitány egészen leszállott a lóról, le a kapitányságról is, de még egyre úgy érezte, mintha a paripa mögötte volna. Ezért nem szerette még most sem a civileket. Sőt most még jobban nem szerette őket, mint azelőtt, mert rájuk volt utalva, kénytelen volt velük érintkezni. Ne úgy értsék ezt, hogy Reznicsék kapitány talán hetyke lett volna a civilekkel szemben, vagy kihívóan viselkedett a társaságukban, csak nem keveredett közéjük, soha melegebb, bizalmasabb szavakat nem váltott velük, mert nem hallgathatta az olyan embereket, akiknek a beszéde, ép úgy, mint a teste, egyenruha nélkül való.

A gyűrött kalapot levette szürke fejéről. Szegény ősz haja: mit nem kellett megélnie! Felhalmozott adósságai miatt vonult nyugalomba Reznicek kapitány. Nem is vonult, inkább úgy vonultatták. Hogy miképen halmozódhattak fel azok az átkos adósságok: a kapitány nem tudta elgondolni. Világéletében csendesen élt és mérsékelten költekezett, de a pénz kihullott az ujjai közül. Így mondta Rézi, a valamikori szakácsnéja és így is volt igaz. Most már a Rézi síncs meg. A kapitány egy kurtakoreszmában kosztol. Többre nem telik. A nyugdíját a hitelezői lefoglalták és a bankban mindössze ötven forintot fizettek neki. Az is csak olyan kegyelemkenyér volt. Irattárosnak tették meg és a leveleket kellett megszámoznia és rendben tartania. Máshoz nem értett és ezt is jobban elvégezte volna egy fiatal szolga, akinek a feje nem volt anyyira tele gonddal, mint a Reznicek kapitányé.

A bankban kapitánynak szólították s ha ez kezdetben hízelt is neki: később már restelte. Az idegenek mindig rátekinettek, ha hallották, hogyan szólítják meg a szürkefejű embert s ő ott látta a pillantásukban a lenézést:

— No, kopott egy kapitány ez!

Megkérte a többieket, hogy szólítsák csak a nevén. De azok már hozzászoktak s meg is maradtak a kapitány ur mellett. A szolgálak is úgy szólították.

Reznicsek kapitány végigsimitotta a homlokát, aztán gyorsabban ment, hogy idejére bent legyen a hivatalában. Ugy érezte, hogy egy dorgáló szó, egy szemrehányó pillantás megölné. Különben is sok dolga volt, mert tegnap olyan nagy postát hoztak az asztalára, hogy este nyolcig sem tudta az egészset elintézni, berubrikázni és a helyére rakni. A hivatalban még nem volt senki az urak közül, csak a szolga köszöntötte:

— Jó reggelt, kapitány ur.

És a szolga hangjában bennerezgett az az öröm, hogy ő, aki csak közember volt annak idején, így egy irodában szolgál a kapitány urral s ennek mindössze tíz forinttal van több fizetése, mint neki.

Reznicsek kapitány fölvette a munkakabátját — az sem volt kopottabb, mint a rajtalevő. Általában a civilruhái vadonatúj korukban is olyanformák voltak, mint-hogyha valaki más már hetek óta egyfolytában viselte volna őket. Hozzáfogott az

iratok feldolgozásához, ami még most is, kéthónapi gyakorlat után, kinos lassusággal ment. Nagy, szögletes, reszketeg betűket vetett az irattári naplóba. És nagyon óvatosan, mert tudta, hogy ha nem ügyel, még egy-egy helyesírási hiba is kicsuszik a tolla alól. Azt pedig szégyelte volna.

De, mint valamikor, ha lovon ülve nézegette a gyakorlóteret, most is más felé járt az esze. A gondolatai fegyelmetlenül, minden rend nélkül, vagyis civilmódra kalandoztak a saját életének magasságai és mélységei körül. Élet ez? — vetődött fel Reznicek kapitány lelkében az eszme. Ki parancsolja rá, hogy ezt a tengődést végigcsinálja? Az adósságai. Mért volna az becselenség, ha ő ma meghalna és az adósságai kifizetetlenül maradnának? Ez olyan valami lenne, amit ők a gyakorlatokon, megbeszélések alkalmával vis majornak neveztek. Meghalt — pont. A holt ember nem fizet adósságokat. S még ezek a feketemáju civilek is megbecsüléssel állnának a koporsója elé:

— Hiába, ez a Reznicek kapitány jellem volt. Egész ember és nem olyan töredék, amilyenek mi vagyunk.

Már előre érezte azt az önbecsülést is,

amelyet... amelyet — be kár is! — azután nem fog érezhetni, mert hiszen halott lesz. Teljesen belebonyolódott ebbe a töprengésbe, a toll megállt a kezében, fakó kék szeme az udvari ablakon át a háztetőre tévedt és a szeme pillájára könnyek ültek ki. Ugy meghatotta és megsajnálta önmagát a szegény kapitány. A gyászgondolatot, mely neki annyira tetszett, továbbföstögette. Megállapította a temetése részleteit s még azokat a sorokat is, amiket a kis Zierer-fiu, aki állandóan ujságírókkal van együtt, fog a lapokban elhelyezni. Aki szépen hal meg, az helyrehozta életének minden ferdeségét — füzte a szavakat fejében a kapitány.

Valósággal úgy érezte, hogy ő már szépen halt meg s ezért kimélet és tisztelet illeti.

— Alszik? — hangzott be egy vékony hang a kapitány szobája ajtaján és a hang mögött egy sovány arc, két keszeg szem és hitvány kóc-szőke bajusz ütődött be az ajtón. A levelezési főnök volt, a bank legkelmetlenebb embere.

— Nem alszom Tuchmann ur — mondta Reznicek kapitány, még az álmodozástól bizonytalan hangon. Parancsol?

— Ez még a tegnapi anyag? — vagdalta a levegőt tovább a főnök hangja.

— Igen... sok volt... nem lehetett elvégezni... — dadogta a kapitány.

— Ah, ah — nevetett szárazon Tuchmann ur. — Nem lehetett elvégezni. Kegyed katona volt, kapitány ur. Mi? Katona? Gyönyörű katona lehetett. Kegyed az ekzecirozást másnapra halasztotta, ha az egyiken nem tudta elvégezni. Nagyon kedves... Ott kérem lehetett, nálunk civileknél megszűnt már a fizetett naplopás. Tetszik tudni?

Reznicssek kapitány arca elváltozott. Petyhüdt vonásai megfeszültek, bágyadt szemében fény gyuladt ki. A termete kiegyenesedett, hogy a kopott civilruha szinte le akart repedezni róla.

— Csend! — kiáltotta hatalmasan.

Tuchmann megrezzent. Elkékült szájjal kérdezte:

— Kapitány ur, megőrült?

— Csend, — riadta ismét a kapitány — úgy, hogy a bank összes szobáiba elhalatszott. — Hallgasson! Hogy mer feleselni velem?

Az ajtóban már a többi hivatalnok

tolongott. Ilyesmi még nem történt a bankban. Mi az, mi baja a kapitánynak?

— Meghibbant a veleje a vénségtől — magyarázta Tuchmann, de nem folytathatta.

— Mondtam, hogy hallgass — ordította a kapitány és a nyakán kidagadtak az erek. Hogy mersz megmoccanni, ha én azt mondom, hogy tartsd a szád!

— Orcátlan! — sipította a főnök.

— Csend, ha mondom! — bögött a kapitány és fölkapva az öklét teljes erővel csapott Tuchmann ur penészes arcába.

— Ó... ó... — hangzott az elszörnyedés moraja a Tuchmann háta mögött.

A hivatalnokok sora hirtelen ketté vált. Hátrább is huzódtak. A vezérigazgató jött. Tuchmann egyik arca vérvörös volt, a másik halásápadt. Félt a botránytól.

— Mi történt? Tuchmann ur? Kapitány ur?

— Hátra arc! — recsegte a kapitány és egy széket kapott fel.

Az ajtó egyszerre megürült. A vezérigazgató és a hivatalnokok reszketve futottak át a másik szobába. Reznicsék kapitány magára rántotta az ajtót. Néhány nagyot lélezett, aztán nyugodtan visszaült a szé-

kére. Kinyitotta a fiókját és kivette belőle szép, masszív revolverét.

— Így ni! — mondta réveteg mosollyal — most már muszáj lesz becsülettel meghalnom...

HARMINC PÁR CIPELLŐ.

I.

Kelemen mester fölkelt a háromlábu székről, maga elé állította a picike cipellőt.

— Ez a harmincadik pár — mondta esendben — pucold ki Miska; de ragyogjon ám! Aztán tedd a többihez.

A piszkos inas egy ígét sem szólt. Tudta, hogy ezekről a cipőkről nem igen szabad beszélni a mesterrel, mert ilyenkor, mikor egy-egy páron dolgozik, gyakran néz a pohár fenekére. És a sok pohárnak pofon a vége. Gondosan kitisztogatta hát az új cipellőt és beállította a többi huszonkilenc pár mellé. Ismerte már a históriájukat, mert noha csak kicsiny legény volt még, hallotta mit susognak a szomszédok.

Kelemen mesternek bogara ez: minden esztendőben két pár cipőt csinál a feleségének. Gyönyörű, varrott talpu, finombőrű cipellőket. Hogy miért van együtt belőlük már harminc pár? Mert Kelemen mester felesége

már az első esztendőben megszökött az ura mellől. Nagyon szép asszony volt, s akkoriban még Kelemen mester fényes üzletben, a Váci-uccában vette a mértéket nagyuri vevők lábáról.

Valamelyik aztán elvitte az asszonyt is, akit Kelemen a bolondulásig szeretett.

— Majd visszajön, majd visszakerül — mondogatta Kelemen, és mert az alatt a gyönyörű esztendő alatt két pár cipellőt csinált a feleségének (mást nem engedett volna a lábához nyulni) azontul is folytatta. Minden évben két párral gyarapodtak a nagy szekrényben a picike cipők.

— Majd visszajön, meglátjátok — mondogatta Kelemen, de mindig bánatosabban; s bánatában nagyon kevés kedve volt a dologhoz. Így aztán becsukódott a Váci-uccai bolt és Kelemen mester esztendőről-esztendőre kijebb került a külvárosokba és mindig szűkebb műhelyekbe.

De a cipellők szaporodtak . . .

Végre a Ferencváros egyik idomtalan bérházának a negyedik emeletén huzódott meg Kelemen. Jobbára abból élt, amit foltozással, talpalással, sarkalással keresett; mert odakinn az emberek sohasem rendelkeznek új cipőt.

Annál nagyobb gondot fordíthatott a felesége cipőire. Hetekig eldolgozott rajtuk, s amíg szabta, varrta és szögelte őket, egyre az a szépségesen szép esztendő kóválygott a fejében. S míg a kalapácsal ütemre kopogtatta az apró talpat, agyában mindegyre ez gondolat kocogott:

— Majd visz-sza—kerül! Majd visz-sza—kerül!

Közben pedig mogorva, szóvalan ember lett Kelemen mesterből, aki csak az inasaival érintkezett. (Az inasaival, mert minden harmadik évben másik került a keze alá.) Azok hamarosan kitanulták a mester gyöngéjét, a nagy szekrény cipellőinek dolgát, s akkor türhető sorsuk volt Kelemen mellett. Nem bántotta őket, mert nem törődött velük.

II.

A harmincadik pár befejezte után néhány nappal valami hivatalos ember szuszogott fel Kelemen mester négy emeletére. Megtudakolta, hol lakik Kelemen, bekopogott hozzá, aztán gyorsan elmondta a maga mondókáját, mert sietős dolga volt:

— Tegnap este a Szent-Háromság-kórházban elhunyt Kelemen Imréné, született Kovács Rozina, tudja barátom?

Kelemen csak nézte a kövér szolgát. Dehogy' tudta, dehogy értette, amit mond.

— Ha tehát az illető asszony a maga felesége, akkor joga van extra-temetést rendelni neki, tudja barátom?

— Extra-temetést?

— Azt, mert különben csak úgy, a kórházszakaszban földelik el.

— Köszönöm — makogta Kelemen és a kövér szolga eltávozott.

— Hát meghalt? Hát nem kerül vissza? — gondolta el magában Kelemen. — Igazán nem? — És a szive úgy összefacsarodott a keserüségtől, hogy szinte úgy érezte, mintha a vér a torkába tódulna. Bozontos szemöldöke alól tüzes könnyecseppek gördültek alá kopott szakállára.

— Hát meghalt? Szegény asszony! A kórházban . . . — nagyon rosszul mehetett a sora . . . És nem volt senkije. Mért nem hívott engem?

De aztán azon kellett töprengeni, honnan vegye a temetésre való pénzt. Talán a cipellőket adja el? Hiszen ugyse jön vissza az asszony többé. Olyan utra megy, amelyik

nem vérzi fel a lábát, ha egyáltalán nincs is rajta topán . . . Szép kis összeg kerülne ki a cipellőkből, fényes temetés . . . Legalább az legyen meg.

Azután mást gondolt. Mégsem adja el őket. Mi marad akkor emlékül arról az édes, szép asszonyról? Semmi. Ugy pedig nem lehetne élni.

— Miska! — kiáltott hátra a sarokban gubbaszkodó inas felé Kelemen. — Miska, nézd csak meg a ruhaszekrényt, mi van benne.

Miska meg is tette, aztán bejelentette:

— Két rend ruha, meg a télikabát, mester ur.

— Pakold össze, vidd le a zálogoshoz; mondd meg, hogy minél többet adjanak érte, mert temetésre lesz . . .

És a Miska el is vitte a ruhát, kapott is pénzt érte.

Aztán Kelemen mester elballagott a Szent-Háromság-kórházba és jelentkezett az igazgatóságnál, lefizette az extra-temetés árát, járt ide, járt oda, megnézte a halottat, hallott sokféle beszédeket és fájdalomtól eltorzult arccal, zavaros szemmel távozott a nagy, sárga épületből.

Valami történt vele odabenn.

III.

Kelemen mester keresztülsirta az egész éjszakát. Hol nyöszörögve sirt, mint a megvert kutya, hol meg hangosan orditva, mint a részeg ember. És egyre beszélt, beszélt magának, Miskának.

— Mi lett belőle! Te édes istenem, mi lett belőle! . . . Az uccáról szedték fel, mint egy rongyot, és csuf volt és utálatos, mint a legeslegutolsó . . . Hát megérdemeltem én ezt? . . . Rossz ember vagyok én, hogy így rám sujt az Isten?

Igy ment ez egész éjszaka. Miska néha felriadt és ijedten nézte a mestert, aki csak egyre ült a háromlábu széken és sirt, beszélt meg bámult maga elé.

Mikor kivilágosodott, Kelemen rászólt Miskára:

— Szedd elő a cipőket.

Miska előszedte. A mester sorjába rakta maga elé valamennyit. Nézte őket, becézte őket.

— Milyen nagy lába lett — morogta magában — otromba, nagy . . . nem is viselhetne benneteket . . . Miska, nyisd ki az ab-

lakot . . . Ugy . . . és szaladj le a házmesterhez, mondd meg neki, hogy kiköltözöm.

Mikor Miska eltűnt, Kelemen az ablakhoz lépett. Lenn már vonultak a munkások gyáraikba . . .

— Nesztek — kiáltotta le Kelemen és elkezdte szórni a cipellőket. Előbb egyenkint, aztán kettesével, hármasával. A munkások csodálkozva álltak körbe.

— Vigyētek, nekem nem kell! — ordította Kelemen — és vigyázzatok!

Az embergyürü hirtelen kitágult és Kelemen mester teste hatalmas csattanással mállott el a kövezen.

Vére, veleje beszennyezte a cipellőket, a harminc pár ragyogó fekete cipellőt . . .

A SZOBOR.

A keleti ég megérezte már a napot és elpirult, halvány rózsaszín pirulással. Madarak is csattogtak, valahol a tó mögött, kapkodva, siető gyönyörűséggel, mintha attól félnének, hogy azonnal abba kell hagyniuk ezt a nagy éneket.

Az asszony ült a műteremben, alacsony, széles karosszéken, sárga orcával, körülkék szemekkel és érezte, hogy neki már semmi köze ehhez a kelő naphoz, a zöldbeborult fákhoz, az egész friss élethez, ami az ablakon betódult.

Álmos volt; mert hiába igyekezett rábeszélni önmagát, hogy most izgatott és tragikus hangulatban kell lennie, a feje lefelé nehezedett s a haját háromszor olyan súlyosnak érezte, mint egyébkor.

Regényekben olvasott ilyen hajnali virrasztásokról, hogy az asszony könnyeken átsugárzó, csöndes mosolylyal fogadja

az urát, aki bünbánóan csókol kezét a feleségének és örök hűséget fogad.

Bolondság.

A regényeket piszkos-kezű írók találják ki — ismer ő is néhányat, a férje társaságából — és a valóságban egészen másként történik minden, mint a nyomtatott papíron. De azért nem mondott le róla, hogy ma reggel bevárja a férjét és beszéljen vele.

Csak azt restelte, hogy annyira nem tud megbirkózni az álmoságával, esetleg el is alszik a karosszéken s akkor vége az egész jelenetnek, amit tervezett.

Tulajdonképen nem is volt semmi mondanivalója az ura számára. Az asszony tudta magáról, hogy öreg és fakó s legfőként unalmas, az ura ellenben friss és fiatal s csupa friss és fiatal férfi meg nő között forgolódik.

Valamikor . . . hát persze, valamikor ő is volt friss és fiatal, de az már régen volt. Öt-hat éve is elmúlt. Ó, jó isten, milyen hosszú idő öt-hat év! Mennyi minden történt ez alatt és mennyi minden nem történt!

Ő megöregedett, az ura híres szobrász lett, de sem ő nem emelkedett az urával, sem az ura nem szállt le hozzá. És gyerme-

kük sem született, amivel minden rendbe jött volna.

Nem emelkedett? Az asszony érezte, hogy a szép szó alatt csak azt kell érteni, hogy ő buta és műveletlen maradt, amilyen modellkorában volt, amikor még a testével tudta megvadítani a fiatal szobrászt, aki nőül is vette.

Az asszony akkor gyönyörű volt.

Felcsillant a szeme erre az emlékre, egy percig elfeledte, hogy álmos, föl is kelt a karosszékből, kitérta a szárnyas, nagy ablakot, hogy a hajnali levegőt bebocsássa. *Akkor* gyönyörű volt. Olyan szép, hogy Vénuszokat mintáztak róla.

Hirtelen megfordult.

Az ablakkal szemben függöny takarta el a müterem egyik fülkéjét. Az asszony odacsoszogott, félrehuzta a függönyt és a fülke elé ült. Karcsu, sárgás-fehér márványból faragott Vénusz állt a fülkében, magas talapzaton. Az egyik kezében tükröt tartott, a másikkal egy homlokára fodorodott hajfürtjét simította félre.

A puhán elmosódó reggeli világosságban mintha melegség áradt volna ki a meztlen testből.

Ez ő volt, az asszony, néhány év előtt.

A szobor melle kemény volt és szinte hegyes, válla teli és kedves s a csipője pompás vonalban szaladt alá.

A cseléd a konyha felől átbaktatott a műtermen; az ebédlőbe ment takarítani. A szeme még össze volt ragadva a csipától, a haja kócosan lógott az arcába: észre sem vette az asszonyát. Csendesesen tette be az ajtókat maga mögött, nem tudta, hogy a lakásban senki sem alszik.

Az asszony nézte a Vénuszt, nézte ifju-magát, ahogy férficsalogató szépségében ott állt a talapzaton.

Akkoriban azt kérte az urától nászajándékba, hogy a Vénuszt ne adja el.

Nézte a szobrot és csüggedten gondolt mostani testére. Petyhüdt és bizonytalan színü bőrére, csontos vállaira. A mellére gondolni sem mert. Mitől is virult el ennyire? Hiszen idős sem volt még. Hány harminc éves asszonyt ismert, akik le tudták kötni az urukat, sőt még jobban magukba tudták szerettetni, mint eleinte. Hogy van ez? Hogy kell ezt csinálni?

Öt ellenben, öt unta az ura, a házasságuk első esztendeje óta. Addig boldogok voltak, Olaszországot járták, senkivel a világon nem érintkeztek. Mikor hazakerültek,

emberek közé és társaság kezdett náluk is megfordulni, akkor minden másként lett. A hangos társaságokban az asszony mély-ségeesen hallgatott.

Annyira ostoba nem volt, hogy ne érezze: ha szól, elárulja az ostobaságát. De viszont hiába próbálta olvasással és tanulással gyötörni a fejét. Semmi sem ment bele. Csak a csókra volt esze, meg az ölelkezésre. A férjének pedig kezdett egyéb is kelleni és ezt az egyebet ő nem nyujthatta.

Voltak aztán jelenetek is. De az ura mindig abba hagyta a veszekedést. Látszott, még az asszony is látta, hogy az ura ezt gondolja:

— Mért vitatkozzam ezzel a gyatra cseléddel? Meg nem győzhetem, mert cseléd, meg nem verhetem, mert a feleségem.

És az asszonyt ez jobban bántotta, mint hogyha az ura a hajánál fogva hurcolta volna végig mindennap a műtermen. Aztán hidegek és közönyösek lettek egymáshoz. Az asszony jó szakácsnéja, szobalánya lett az urának, aki élt a maga társaságában, a maga mesterségének.

Ezt az éjszakai kimaradást csak most nemrég kezdte a férfi. S az asszony nem tudta, csak érezte, hogy valami szerelem

van a dolog mögött. Ha részegen és zuhlóten került volna haza az ura, ezzel nem törődött volna. De a férfi józanon jött, csak éppen fáradtan kissé. Szinte érzett rajta a szerelem melege és bágyadtsága.

Az asszony megpróbált felháborodni ezen: a *másik* mellől, annak az ágyából, nedves szájának az izével száján jön el haza és fekszik bele a mennyezetes ágyba. De csak haragudni tudott, boszút áhítozni, felháborodni sehogy sem.

Megfordította a széket, belenézett a nagy állótükörbe — nagyon csunya volt; most szinte félelmetes. Ijedten fordult el a tükörtől.

Ismét a szobor felé. De ebben a pillanatban a fölkelő nap első sugara ráömlött a Vénuszra. A fakó vörös függöny szegélye is vérpirosra gyulladt, a sárga márvány pedig rózsaszínű lett, rózsaszínű, mint az eleven hus. Mint más nők, mint fiatal nők husa, mint az ő husa is — valamikor. Ahogy a sugár fényesikjén a söpörtlen műterem porszemei táncba kavarodtak, ahogy a szobor teste szinte reszketett a fény gyönyörüségétől, az asszony úgy érezte, hogy ez a holt szobor: ez az élet; és ő, a mozgó asszony: koporsóba való holttetem.

Ugy érezte, ez a szobor az ő ellensége, ez a szobor az ellenőrzője, a fokmérője az ő vénülésének, mert orcátlan-szépen hirdeti a multat, az ő ráncos, férfi-nem-izgató jelene mellett. Ha ez a szobor itt nem állana, hogy megmutassa az urának, milyen volt ő valamikor: ma, talán, még boldog lehetne vele.

Visszaült a székre és tovább nézte a márványt. Az agyába evődött, hogy ez a szobor az ő megrontója. Papucsos lábát lassan nyujtotta a talapzat felé . . . Meglökte . . . A szobor alighogy megingott . . . Nagyobbat lökött rajta . . . a mezíten test ide-oda billent, de visszakapta egyensúlyát . . . az asszony dühösen ugrott fel, nagyot taszitott a szobron . . . A talapzat befelé dőlt, a szobor a fölkéből kifelé tántorodott. Az asszony félreszökött, nehogy a márványdarab rázuhanjon.

A szobor nagy robajjal esett a padlóra. A feje, a tükrös keze és az egyik lába tört le. Csunya volt, ahogy háttal fölfelé, bénán a földön feküdt . . .

A cseléd a harmadik szobában lehetett, nyitott ablakok mellett takarított bizonyára, mert a zuhanást nem hallotta, nem jött be s

az asszony visszaült a székére és nézte a legyőzött vetélytársat.

Elgondolta, hogy mi mindent fog mondani az urának, hogy sirni fog, hogy a kezét tördeli, hogy elébe térdel. Még soha ilyen sok gondolat nem sürgött-forgott a fejében, mint most.

És mikor, egy fél óra múlva, az ura belépett és csodálkozva nézett rá, hogy még ébren van, az asszony nem mondott semmit abból amit elgondolt, hanem a szobor összetörte után való első gondolatát da-dogta:

— Mondd . . . szeretsz?

A férfi nézte a szobrot, nézte az asszonyt, megtelt szájalommal és undorral és csendesen felelt:

— Maga nagyon buta, Margit. Hihetetlenül buta. Feküdjön le és szégyelje magát.

És az asszony, mint a megvert kutya, úgy ment a hálószoba felé. A Vénusz fején, amely az ajtó előtt feküdt, alattomosan rugott még egyet :

— Dög, — mondta csendesen a saját fejéről — ronda dög.

És összecsikorította a fogát.

VIRRADATKOR.

Az égbolton keletfelé nagy rózsaszínű felhők usztak s az egész mennyásatort mintha valami lilás tejjel öntötték volna végig. Pali a városból bandukolt hazafelé; a feje kissé kóválygott; az érettségi bankett, a szónoklatok, a rossz helyek muzsikája, melyeken életében először fordult meg, szürke, részben szennyes áradatként kavarogtak emlékezetében. A szmoking alatt gyűrött ingmellén egy-egy folt tarkállott: a vörös borral kevert pezsgő foltjai, meg talán étel-foltok: mind-egy, Pali szeretett volna megfürödni, mert az utálat fel-felesapott a melléből és torkát fojtogatta.

Ó, be jó lesz a kis városligeti palotáska tiszta szobájában, a hófehér ágyon végignyulni és kipihenni ezt az izgalmas éjszakát! Ha ilyenek az élet élvezetei, akkor csunyak és undorítóak. A fasor gesztenyéinek sötétzöld lombjából valami erős illat áradt, — aminőt hajnalban lehell magából

a fü, fa, bokor — s milyen más levegő ez, mint az éjszakai mulatók erjedt illatkeverékei. Pali kigombolta a felöltőjét és úgy lélezett nagyot, mélyet, egészségeset.

Mikor a kis palota vasrácsa elé ért, megállt, hogy az alumínium-kulesot mellé nye zsebéből előkotorja. Maguk laktak a szecessziós palotácskában, ő és nénje, Margit, a fiatal színésznő, akit már két esztendeje ünnepelt a közönség s vett körül a hódolók egész serege. De csak bent a színházban. Pali nem szeretne látni, hogy az öltöző körül hogyan settenkednek a nagyurak és az ujságírók, akik mind olyan szemmel néznek az ő nénjére, mint ahogy ő szokott nézui leányokra. És tudta, hogy van abban valami piszkos, valami fehérségpusztító. De idehaza a legegyszerűbb életet élték: Margit tizenegy órakor mindig otthon volt és együtt vacsorázott az öcsésével és beszélgetett vele mindennapos apróságokról. Hogy ez másként lehetne, arra sohase gondolt Pali.

Kinyitotta a kaput és végigment a virágágyak között, melyekből apró rezedacsomók küldték fel nehéz illatukat a levegőbe. Pali lehajolt és a gomblyukába tűzött egy szálat. A lépcsőt puha szőnyeg borította, mely elfojtotta Pali lépéseinek a hangját.

A villamoskörtét nem gyújtotta fel, mert nem akart senkit zavarni.

Amikor éppen kinyitotta a maga szobája ajtaját: egy másik ajtó nyikorgását hallotta fent az emeleten. A nénje hálószobája nyilhatott ki. Talán a szobalány ment be? De aztán úgy rémlett Palinak, mintha valaki jönne le a lépcsőn. Ki lehet az, ilyenkor hajnalban? Pali a félhomályban visszahant a lépcsőház felé.

Egy férfi volt, magas, karesu alak, cilinderral a fején. Pali hallott már előkelő tolvajokról és az oszlopos kandeláber mellett lapult meg. S mikor a férfi melléje ért, csendesen megfogta a nyakát és visszarántotta. A cylinder koppanva hullott a lépcső szőnyegtelen szélére.

— Mi az? — susogta rekedten a férfi.
— Mit akar?

Pali megösmerte a hangját. A báró volt, akinek a nagy, zöld automobilja minden este ott állt a színház kis kapujánál. Magával huzta a bárót saját szobája felé. Az nem is ellenkezett, mert félt, hogy zaj támad. Bent a kis diákszobában Pali felcsavarta a villanyt.

Mind a ketten sápadtak voltak, mint a halál.

— Mit keres itt báró ur? — kérdezte ziháló mellel Pali.

A báró nem felelt, csak nézte a fiut.

— Feleljen, vagy nem tudom mit csinálók — és Pali leakasztotta a falról madárölő Flaubert-puskáját.

— Ne gyerekeskedjék — szólalt meg a báró.

— Mondja meg, hogy mit keresett itt! Mit ólálkodott fent? Hogy jutott be a házba? Nem szégyeli magát? Beszéljen. Gazember.

Pali gyorsan, szinte hadarva beszélt, a vér mindjobban elöntötte a fejét. A báró csak csendesen válaszolt:

— Ne bolondozzon, Pali és ne tettesse magát . . .

És a fiu zavart fejében egyszerre rémületes világosság támadt: ó, hát azok a primadonna-históriák, amiket széltében feleslegnek s amit másokról ő is vigyorgó ábrázattal hallgatott meg: azok az ő nénjére is érvényesek. Pfuj . . . Hátán végigborzongott az undor, visszagondolt arra a szőke leányra, aki az éjszaka csókolgatta az arcát. És szinte felnyögött fájdalmában, hogy ilyen kapcsolatban kell a nénjére gondolnia.

— Menjen, menjen, hamar! — suttogta a báró felé. Menjen, mert szétzuzom a fejét.

Aztán eszébe jutott, hogy a kiskapun nem tud kimenni a báró, az asztalra dobta a maga kulcsát, de a báró nem nyult utána.

Hát kulcsa is van.

Pali összehúzódott a nagy börszékten és elébe bámult az ablakon beáradó világosságnak. Aztán felugrott és gyorsan felszaladt az emeletre. Kopogott a nénje ajtaján, de mert választ nem kapott, megpróbálta a kilincset. Az ajtó nem is volt bezárva.

— Gitta — szólt halkán Pali — Gitta . . . Ébren vagy?

— Ébren . . . Mit akarsz?

— Mondd, Gitta . . . — hebegett a fiú, aki most egyszerre úgy érezte, hogy lehetetlen kérdésbe, szóba önteni azt, ami most a lelkében kavargog; hangosan sirva fakadt és kitántorgott a szobából.

A művésznő azt hitte, hogy az öccse részeg.

Pali pedig visszament a szobájába, lassan lefejtette magáról a ruhát és végigfeküdt az ágyán. Lehetetlennek tartotta, hogy ezekután még éljen, gondolkodjék. Milyen jó is volna így csendesen meghalni és mikor fel kellene ébredni, hogy tovább törtessen a sok piszok között: nem tudna ébredni. Meghalni, meghalni, azt kellene most . . .

Mert borzasztó az, ami történt, — és egyre tágult látása és gondolkodása köre — olyan sok borzasztó dolog történt már vele ebben a csuf életben . . . Szerette volna elgondolni, hogy mi, de már nem volt ereje rá; agyában a gondolatfonalak mind kuszábban fonódtak egymásba . . . Látta anyját a ravatalon, aztán Margitot, felbomlott aranyos hajjal, beesett szemmel, meg újra azt a másik lányt.

És Pali elaludt és sápadt arcára színte mosolyt festett az első, majdnem rózsafényű napsugár.

A FÖLD A HOLTAKÉ.

„Nem gondolod-e néha, mondd, nem gondolod-e, hogy nem úgy van, ahogy gondolod, te és mások, akik gondolkodtok, de mind és mindig egyféleképen gondolkodtok? Vajjon, nem lehet-e, hogy egészen másként van, számotokra furcsán és hihetetlenül, de mégis nagyon egyszerűen és másképp? Hány ezer esztendő óta van ember? Nem tudom, te sem tudod, de mind, aki volt, mind egyformán kereste a rejtély megoldását, pedig meglehet, hogy éppen a másik irányban van az. Nézd, én nem vagyok filozófus, mert én csak magamnak gondolkodom, míg a gondolkodók, akiket ezen a néven ismersz és elismersz, mind másoknak gondolkodtak. Hiu állat az ember s a végén nála nem maga a gondolat a legértékesebb, hanem az a tény, hogy e gondolatot mások is meg fogják ösmerni s talántán tetszetősnek is fogják találni. Ez aztán meghamisítja gondolataikat. Igyekeznek vagy minél különösebbé tenni, hogy

ezáltal érdekeljék az embereket, vagy minél egyszerűbbé, hogy így könnyebben elfogadhatókká tegyék gondolataikat. De én magamnak gondolkodom, nem törődöm a mások véleményével s ha neked most ezeket elmondom, csak azért teszem, mert szükségét érzem annak, hogy végigmenjek gondolataimon. De hogy tetszik-e neked, amit gondolok, azzal nem törődöm s azt sem bánom, ha beszédem egyáltalán nem is érdekel.“

„Miről gondolkodom, ugy-e bár? Az életről. Mert ez az egyetlen lehetséges tárgya minden gondolkodásnak. Hiába hordják elem a logikát, az etikát, a metafizikát és mind a többi ágazatát a gondolkodásnak. Ez mind csak azután jön, s amíg az első kérdés el sincs intézve, játéka csupán az emberagynak, mintahogy a hallásé a rimék zengetése. Nincs más kérdés, csak az élet kérdése, nincs más kérdés, csak a halál kérdése. Ha ezt nem tudom megfejtani, miért gvötörném egyebeken szegény agyamat? Előbb tudnom kell *miért* élek, azután elmélkedhetem azon: *hogyan* éljek, hogyan cselekedjem és gondolkodjam? És hasztalan vonulnak fel márványarcu szónyuzók, hiába mondják, hogy ezt a kérdést csak nagy tudományos apparátussal lehet meg-

fejteni: semmi igazuk nincsen. A tudomány csak az élet hogyanját deritheti föl, ha föl-deritheti; a miért egészen a gondolkodásé. Ezt ki kell találni. És mindenkinek, aki él és gondolkodik nemcsak joga van e kitaláláshoz, hanem kötelessége is. Nem csoda-e, hogy voltak már keresztes hadjáratok, amikben messze földre tengerentúlra hívták meghalni az embereket, de nem volt senki, aki kikürtölte volna országos kürtökön ezt:

„— Emberek, gyertek velem, mindenki, aki gondolkodni tud, jöjjön velem, hogy összeüljünk és kigondoljuk az élet értelmét.“

„Nem csodálatos-e, hogy az ember, mily könnyelmű és esztelen? Milliósámra él, él, és látja, hogy egyik-másik embertársa elhal mellőle. Olyankor megijed, elfordítja arcát, nem veszi tudomásul a halottat, s aztán továbbsszalad élni, mintha az élet mindörökké tartana! Nem csodálatos-e, hogy az ember mindaddig alig gondolkodik komolyan életén, amíg már magának is abba kell hagynia az életet, amikor már nem gondolkodhatik felőle?“

„Láttál-e már halottat? Nem láttál, ugye, vagy ha láttál is, nem nézted. Mert nem szeretjük a halottat, senki sem szereti,

élő az élőnek barátja, s kiki érzi, hogy nincs köze a halotthoz, pedig mind holtak már, akiktől vagyunk s mind holtak lesznek, akik tőlünk lesznek. A halottat mindig úgy lopják a föld alá. Elsikkasztják az eleven elől, hogy ne háborgasson bennünket. Hogy zavartalanul tovább táncolhassanak itt az élők. De meddig? Amíg őket is a föld alá nem kell majd sikkasztani. Nem gondolod-e, hogy valami ösztön dolgozik az elevenben, mikor a halottat nem szereti? Én tudom mi ez az ösztön s ezért én nemcsak nem szeretem a halottat. Én gyűlölöm is ezt az idegent. Mert én világosan érzem, hogy a holttestem már nem én leszek. Én megszünök és helyet adok egy másiknak, aki mitsem tud felőlem, akit én már előre ismerek, de akkor, amikor meglesz, ismerni nem fogok. S ezért nem ölöm meg magam, ámbár megtudtam az élet értelmét, s értelmetlennek látom azt. Gyűlölöm a holttestemet és nem akarok azzá lenni. Gyűlölök minden holttestet és megölném mindegyiket, ha még lehetne“.

„Láttál-e már halottat? Mind nyugodt és mosolygó, ha volt ideje fölvennie a halál ábrázatát. És mind gyűlöletes fenhéjázó elzárkózottságában, melybe nem tudok be-

hatolni. Nézd meg jól, ha holtat látsz: mind örvend azon, hogy ő már meghalt, te pedig élsz még. Ez a nyugodt mosoly árulta el az igazságot nékem: A föld a holtaké“.

„Azért vagyunk balgák, mikor annyira sietünk elrejtteni őket. A föld ugyanis az övék. Ámbár a látszat mást mutat, de nem mutatja-e a látszat azt is, hogy a nap a föld körül forog? És mégis megfordítva történik. Mi élők nem veszünk észre mást, csak azt, hogy mindig mi ugrándo-zunk idefönn. De meddig? Az örökkévalósághoz képest még egy pillanatig sem. A holtak pedig örökkévalók. Nem örökön élők, ahogy mi gondoljuk, hanem örökön holtak. Nemesak azok, akiket mi bebalzsamozottan kiturunk a píramisok kamráiból és akiket felásunk egy-egy ezeresztendős kőtömb alól. Nemesak azok, hanem a többi is mind-mind. És sokan vannak, jaj, de mennyien! Ki nem pusztulhatnak, mert évről-évre szaporodnak. Élő soha sincs több, mint amennyi van, de halott mind, aki volt, s aki lesz, az is mind a halottak milliárdjait fogja szaporítani. Mondom hát néked, hogy a föld a holtaké“.

„Ott lent fekszenek csonthátukon, melyben már nem sa-jog a velő s amit viz áztathat, rög megnyomhat, sajogni soha-

sem is fog; feküsznek nyugodtan, minden fájdalom nélkül és fekete szemük ürege, mit nem tud fátyolozni bánat, meredten tekint fel a földre. Látnak szem nélkül, gondolkodnak agy nélkül, mert hol van megírva, hogy látni csak szemmel, gondolkodni csak aggyal lehet? Ó, képzeld, mit lát a koponya, amely a föld alól feltekint. Mily komédia lehet, ahogy mi élünk, dolgozunk, verekszünk, egymásra fenekedünk, nő után futunk, vele boldogságban lihegünk, tőle szikrázó gyűlölettel eltávolodunk. Mindig új kedvvel és mindig ugyanugy, s változataiban mindig másféleképen! A márványkoporsóban érintetlenül nyugvó koponya és a föld porával elkevert egyaránt csak vigyog. Nem véletlen az, hogy a koponya vigyog. Mirajtunk mulat. Mert mi csak azért vagyunk, hogy őket szórakoztassuk. Ha őserdőbe bujpsz el pároddal szerelmi játékot játszani, alattad a halott, a néző, mert ember csak ma nincs mindenütt, vagy tegnap, vagy ezer év előtt, az idő *egy* pontján nem volt mindenütt, de az idő összeségében annyi volt, hogy mindenüvé jut egy hátou fekvő szemlélő, aki vigyogrog gerjedelmeden.

Csak a földalatti nézőnek, akiről nem tudunk, mutatjuk magunkat, ugy, ahogy'

vagyunk, utálatos érdekességünkben. S ha már semmit sem hiszünk, *azt* hiszünk okvetlen, hogy renyhességünk és tevékenységünk, kinlódásunk és élvezetünk az élet céljai. Pedig a legpillanatnyibb esz-közök csupán. Ők tudják, mi a cél, de nem mondják meg nekünk. Ó, nem járnak vissza a holtak, mert hűséges cinkosai egymásnak! Megtehetnék, elárulhatnák a titkot. De nem akarják, mert nincs közük mihozzánk. A holtak is csak a holtakat szeretik. A rokonom, a barátom, apám, anyám is, akik mind nézők már, amíg én csak pojáca vagyok idefönn“.

„Tudod mit? Meg kell mondani mindenkinek, hogy a föld a holtaké. Hadd tudjuk és hadd segítsünk rajta! Ki kell pusztítani az embereket! S ha utód nélkül pusztul el az utolsó marionett is, hogyan torzul a halottak kaján vigyora dühös kiábrándulássá! Övék marad a föld, de pusztán és üresen, mert nem lesz rajta szórakoztató.“

„Vajjon ki tudnak-e találni valami újat? S ha igen: lesz-e az olyan furcsa és iszonyu, mint az, amit életnek nevezünk?“

SZILVIÓ HADNAGY.

Odakinn patakzott az eső és zengett az ég. A veszett idő elől menekültem abba a szennyes lebuja, melynek lámpája, mint a rossz lelkiösmeret hunyorgott bele az éjszakába. Nem tudott elaludni, de tisztességesen égni sem tudott.

Alighogy megmelegedtem egy kissé, kívülről valami merev, rekedt hang rikoltozását hallottam.

— Egy, kettő... egy kettő... jobbra át... irány az ajtó!

Aztán valami rongyos, csavargó forma lépdelt be az ajtón, tántorgó lábbal, de mégis peckesen. Nehéz fejét igyekezett egyenesen tartani. Kezében nádpálcát tartott kard módjára s úgy szalutált vele, mintha fényes penge volna.

Mögötte két másik toprongyos alak masirozott.

— Jelentem alássan... — dadogta, de aztán nagyot röhögött. — Itt nincs föl-

jebbvaló. Gyerekek, csirkefogók, gazemberek üljetek le. Itt megint iszunk. Van pénz! Juhé! Adott az asszony!

Egyenesen felém fordult:

— Ez az én csapatom... Nagyszerű fiúk... Az egyik sánta egy kicsit... De azért bevettem. Tudja kegyed: ha nincsen ló — számár is jó.

Tele torokkal kacagott:

— Hallod, öreg — mondta egyik társának — nem ló vagy, hanem számár. Hi-hihi! Jaj be jó...

Aztán hirtelen eszébe jutott valami.

— Bocsánat, tisztelt uram, ha jól emlékszem... igen... még nem volt szerencsém... Maga egy idegen. Én Kopiczky Szilvió vagyok, császár és királyi hadnagy... szolgálaton kívül persze... hiszen látja.

Én is morogtam valamit, mert fáradt voltam és ez az éjszakai rongyongyült társaság nem volt kedvemre való.

— Pálinkát! pálinkát! — kiáltozott Szilvió hadnagy — szomjas a csapat, pincér; sokat meneteltünk, sokat ittunk, hát megszomjaztunk. És ami a fő: van pénz... Juhé!... Adott az asszony!

Csak bámultam a mámoros emberre.

— Mit? Maga nem hiszi... Kegyed

kétkedik a szavamban? Kopiczky Szilvió vagyok, császár és királyi... — nem fejezte be. — Ide nézzen. Mi ez? — Egy marék ezüstforintost láttam piszkos tenyerében. — No, mi ez?

Én hallgattam.

— Hát feleljen — riadt rám — uri emberrel van dolga... Hát mi ez?

— Pénz.

— Meghiszem azt. Pénz! Sok pénz! Van tán tizenöt pengő is... Vagy nem? — És számolni kezdte. — De igen. Tizenhat forint. Meddig tart ez, mit gondol? Semmit? Hát holnap estélig. Elpuccolom mind egy lábíg... uri gyerek vagyok én...

— Hadnagy ur Kopiczky — szólalt meg az egyik rongyos alak — nincs már pálinka...

— Hát hozass, izé... hogy' hinak?... No, téged ma soroztalak, nem tudom a nevedet.

— Gezerics Illés a nevem, hadnagy ur...

— Hadnagy ur? — ismétellem most már önkéntelenül, mert nem tért a fejembe, hogy ez a szennyes csavargó, akinek kékvörös foltos ábrázatán határozottan egy te-

nyér lenyomatát láttam, valóban hadnagy lett volna valaha.

— Igenis: hadnagy ur! — pattant felt Szilvió. — Hát nem mutatkoztam be magának? — Megint felállt. — Kopiczky Szilvió, hadnagy ur... császár és királyi, az ám!... Ugy-e fiuk?

De a két „katona“ a pálinkás pohárban tartotta az orrát, nem ért rá bizonyolni a vezérük szavát.

Szilvió visszaült mellém. Hátralógatta fejét. Láthattam vizes, italtól zavaros szemét s bozontos bajusza alatt az ajka finom metszését. Talán nem is hazudik ez az ember?

Hirtelen felrándult.

— Magának nem meséltem?... Mindenkinek el szoktam mesélni. Nagyon jó eset az én esetem. Figyeljen csak.

Igyekezett összekevert gondolatait tisztázni.

— Volt pénzem, volt rangom, volt feleségem. Most egyik sincsen. Tudja, mi volt a baj?

Ráztam a fejemet.

— Hát nagyon siettem az étellel. Hej-haj! Régóta iszom én már. Régebben mint maga az eszét tudja és régen szeretkezem...

Hát fáradt voltam, mikor a feleségem hozzám került. Jaj, be finom szép asszony volt... Fehér a husa, piros a szája, selyem a bőre. Nagyon előkelő családból származott... mint én. De mi haszna? Nekem már nem kellett... Tudja, a jó Isten semmiféle asszonya nem kellett már. Elvettem, hogy az adósságaimat kifizethessem.

Elhallgatott, az ujjain mintha számolgatott volna valamit.

— Sok adósságom volt... Talán száz-ezer is, már nem tudom összeszedni az eszemet. És abban is volt hiba, mert piszkos adósságok is voltak közöttük. No... amilyeneket nem szeretnek a katonáéknál. Pincér, borbély, efféle.

Nagyot nevetett.

— Most nincsenek ilyenek. Se pincér, se borbély nem ad... egy fityinget se. Akkor adott, hát halomra nőtt a sok forint. Aztán kifizettem mindent. Egy fillérig, csak épen a kaucióm maradt meg...

Szilvió hadnagy, mintha kijózanodott volna.

— Nem éltünk valami nagy lábon, mert nem volt már miből. De mikor eljött az ideje, nem léptettek elő. Hallja, maga civil, maga idegen: nem léptettek elő! A

gazemberek! Minden silány koldusfajzatot előléptetnek, s engem, Kopiczky Szilviót mellőztek.

Most már érdekelt a hadnagy története, megkérdeztem:

— Miért?

— Az adósságok miatt. És én haladni akartam a többivel, főhadnagy, kapitány akartam lenni, mint a többi. Ez volt az egyetlen örömöm... A pénz már nem bántott, az asszony se, mert fáradt voltam. Csak a rang! a rangért mindent odaadtam volna!

Nagyot ivott és nyelt utána:

— Oda is adtam. Ez nagyon érdekes. A generális fiatalember volt. Nem sokkal felül az ötvenen. Beszéltek mindenféé, hogy kerülgeti a feleségemet, hogy tudj' isten mit nem adna érte. De én nem törődtem a beszéddel, mert nekem mindegy volt, kié az asszony, az enyém ugyse lehetett. Érti maga?

— Értem.

— A következő évben megint mellőztek. Dühös voltam, összezuztam mindent a lakásunkban. Az asszony sirt és nekem eszembe jutott valami. Még nagyon szép volt akkor is. Azt gondoltam, hogy felkül-

döm a generálishoz. Talán segíthetek magamon...

— És felküldte?

— Mondtam neki. De nem akarta megérteni a szavamat... Ugy tett, mintha ártatlan volna, nem tudná, mit kívánok tőle. Később sirt és nem is hallgatott rám: Akkor jött az előléptetés hónapja. Én bizonyos voltam benne, hogy megint mellőznek... Több okuk is volt már rá, ittam, kártyáztam, piszkos helyeken fordultam meg, mint most, de akkor egyenruhában. Egy éjszaka aztán megfenyegettem az aszszonyt, hogy lelövöm, ha másnap föl nem megy a generálishoz...

— Fölment?

— Föl. A legszebb ruháját vette magára. De megmondta előre, hogy ő csak beszélni fog a generálissal; nem engedi közel magához, nem bánja, ha sohasem is lesz belőlem semmi. Egyszóval: mégis fölment. Egész délután odamaradt és kocsin jött haza. Össze volt zuzva. Sápadt volt, karikás szemü, a ruhája rendetlen, megtépvé. Én már tudtam, mi történt: a generális még erős ember volt, elbirt az aszszonynyal...

És a hadnagy rekedten, durván kaca-

gott. Majd rumot hozatott magának és nagyot huzott belőle. Ugy látszik, meg is feledkezett arról, hogy a históriát tovább beszélje.

— Mit csinált az asszony? — kérdeztem én.

— Vagy ugy... ahá... az asszony! Jaj, az borzasztó volt. Rám rivalt, hogy takarodjam a lakásból, mert utál, hogy hitvány csirkefogó vagyok, nem katona... és dühöngött, estig... Akkor azt mondta, megfojt, ha meglátja rajtam a második csillagot. De én csak nevettem és nyugodtan lefeküdtem aludni. Örültem a csillagnak! Éjjfélkor aztán arra ébredtem föl, hogy a feleségem fojtogat... Gyöngé, fehér keze volt, nekem meg erős, vörös nyakam. De azért megijedtem.

— No és? — ösztökéltem a hadnagyot.

— Mit kérdezget maga? — ordított dühösen. — Uri ember maga? Hogy' illik a más családi titkát kiszáglászni?... Mi?...

Félénken néztem a megvadult emberre. De a szeme a két másik csavargóra esett:

— Fizetek, — kiabálta és fizetett is.

— Egy-kettő... indulj! — vezényelt aztán. Az ajtóból visszafordult:

— Aztán megszöktem a csillag, meg az asszony elől... Mert megölt volna.

— És az asszony? — kockáztattam meg a kérdést.

— Éli világát. Már nem tiszta... Csak finomabban csinálja, mint én. Adott pénzt! Juhé!... Gyerünk gyerekek.

És vezényszava csakhamar összevegyült az elcsendesedett eső csobogásával.

A TALÁLKA.

Este hét óra felé hordár hozta meg a levelet. Ez volt benne:

— Édesem, még egyszer kérem, könyörögve, megalázkodva kérem, jőjjön el! Közünk már nincs helye szónak, vitának, valomásnak, mi már csak csókkal, öleléssel mondhatunk el többet egymásnak. Maga tudja, hogy én szeretem. (Emlékszik a doktorék nagy teájára? Régen volt, öt hónapja már, akkor, az erkély fülkéjében, a kis Apolló-szobor mellett mondtam ezt először magának.) Hogy maga szeret-e engem? Talán szeret. (Emlékszik a margitszigeti sétánkra; van négy hete annak is, ott, a virágzó hársfa alatt mondta először, mikor a férje elmaradt, hogy a fűben valami kis sárga virágot szakaszszon magának. Vagy tán csak a veszedelem csiklandotta le a szájáról a vallomást?) Mire várunk, édes? Hogy megjőjjön a férje? Hogy egy forró

szót is csak titokban válthassunk egymással, mi, akik már annyit titkolóztunk? Maga nemcsak szép asszony, maga okos asszony is, maga tudja, hogy én nem trubadur-szerelimmel szeretek. Nekem lázak, forróságok kellenek. És magának is vére van, lüktető, piros vére. Jőjjön ma este, hisz nincsen könnyebb ennél. Csak azt kell mondania, hogy a feje fáj, sétál egyet a fák alatt. Jőjjön ma este. Kilenc óráig minden ajtóm nyitva lesz; a kis kerté is, a házá is. Az uccámon egy lélek sem jár. Jőjjön, várom.

Az asszony végignyujtózott a nagy divánon és egyelőre semmit sem gondolt. Csak nézte a diván támláján álló nippeket. Mintha sohasem látta volna még őket, most fedezte föl, hogy a két majolika-figura — egy fiu meg egy leány — egymásra hajolva csókolóznak. Oh, a csók az édes! És eszébe jutottak titokban váltott fél-csókjaik, amik közben talán nem is a boldogságtól dobogott a szive, hanem a félelemtől, hogy meglepi őket valaki. Vagy ez a félelem is boldogság lett volna?

Mert félt, mindig félt az asszony. Már attól is félt, hogy bevallja magának, hogy utálja az urát, aki öt esztendő óta egyetlen-szer sem tudta tűzbe borítani az arcát,

fölkorbácsolni a vérét. Nem, még a nászészakán sem! És aztán senki sem mert közeledni hozzá, mert a tisztesség hidegen áradt le róla s mert aki látta simaarcu, kedves modoru férjével, azt hitte: boldogok.

Hogy csókolóznak a nippek!

Ő még soha úgy, teljes odaadással, testi-lelki gyönyörűséggel férfit nem csókolt. Az idén kezdett vele foglalkozni valaki. S az asszony hálás volt és nem gondolt a hideg tisztességre. Igaz, hogy még semmi sem történt, de az asszony tudta, hogy csak az alkalom hijja őrizte meg eddig. És most Bécsben jár az ura, és ő mindennap kapja a csalogató, szédítgető leveleket.

Még egyszer végigolvasta a szürke pirost. Tetszett neki ez a komoly, szerelmes hang, mert már leánykorában lenézte a holdvilág-embereket, akik a szerelemnek csak az apró csatározásait vivják végig középkorian naiv fegyverekkel s az eredményt vagy észre sem veszik, vagy nem merik feléje nyújtani a kezüket. Tetszett neki a levél önhitt férfiasága. Oh, tudott a férfiert lelkesedni, ő, akit ötesztendei férfiatlanság tett fáradttá és idegessé! De félt. Ismét félt. Ha esze, szive szerint régen el is határozta, hogy megcsalja az urát, az idegeibe bele volt

nevelve a morál, mely az idegen ölelést a bűnök közé rójja föl és a nőt monopolizálja.

A nipppek csókolóztak.

Lehervadjon anélkül, hogy tudná, mi az egész csók, mi a ziháló szerelem? És ha bűn is mind a kettő: bűn csak az, amiről tudnak. És sem a férje, sem a világ nem látta semmit abból, ami eddig történt. Az alkalom csábit; az utolsó lépésről még kevésbé tudhatnak meg valamit. Miért ne menne? Nincs következménye ennek az utolsó lépésnek sem. Nem akar elválni az urától és nem akarja elvéteni magát a szeretőjével. Csak szeretni akar; úgy, ahogy szeretni mindenkinek szabad, aki megszületett. Tulajdonképpen mindegy, hogy kivel csalja meg az urát, a szerelem a fő. És rábeszélte önmagára, hogy a világ, ha megtud is valamit, ma már túl van azon, hogy megbotránkozzék.

Kilenc óráig, — olvasta a levélben. Negyedkilenc volt már. Fölugrott és megigazitotta a haját. A tükörből látta a diván nippjeinek szerelmeskedését. És úgy gondolta, hogy elmegy. Csak megpróbálja, talán be sem megy. Vagy ha be is megy, — hazudta tovább, — esetleg semmi sem történik? Tovább nem fonta a gondolatait, mert érezte, hogy csupa hazugság következnek.

Gyorsan öltözött és sietve ment. A cseléd otthon sem volt: semmit sem kellett mondania.

A csöndes villa-uccán szinte futva ment végig

A kertajtó kilincsét halkan nyomta le. Csakugyan nyitva volt. Lábujjhegyen, az út helyett a gyepre lépve ment a veranda felé; — az utcára nyíló ablakok függönye le volt bocsátva. A veranda ajtaját is kinyithatta halkan. A következő szobáét is.

A nagy szobában állt már, anélkül, hogy a szerelmese észrevette volna. És az asszony tudta, hogy ha a következő ajtót is kinyitja, szótlanul a nyakába roskad a férfinak és a tisztessége el-ég föllobogó vére lángján.

Tudta, hogy mi következik.

Abban a pillanatban, mikor megmozdult, hogy hangosabban lépjen, hogy a jelenlétét elárulja, női hangot hallott:

— Mingyárt kilenc óra, (— a nő nevette —) mingyárt itt lesz a tisztességes asszonyod.

'Aztán csókot hallott az asszony. Majd a férfi hangját.

— Az én tisztességes asszonyom nem jön el. Az tisztességes marad. Olyan ponto-

san és és határozottan kértem kilenc órára, hogy semmi esetre el nem jön. (— A férfi nevetett. —) Igen, ha a házasság olyan porcellán volna, amit gondolatban is el lehetne törni! De nem olyan.

Az asszony nem hallgatta tovább. Szaladt, azzal is alig törődve, hogy meghallják-e. A szive a torkában meg a halántékában kalapált . . .

És másnap délután levelet kapott, amely így kezdődött:

— Édesem, hiába vártam . . .

Az asszony nem olvasta tovább. Agyonsirt szemeiből újabb könnyek szivárogtak. Érezte, hogy sohasem csalja meg az urát és elhervad, anélkül, hogy a szerelmet megismerte volna.

TESTVÉREK.

(*Szin:* a börtönépület társalgó-szobája, ahová a vizsgálati foglyokat közeli rokonaik, vagy ügyvédjük kivánságára felhozzák. Az ajtón kis ablak, hogy a börtönőr benézhesen és tanuja lehessen annak, ami odabenn történik.

Személyek: A két testvér. Az egyik sikkasztott, fiatal és kedves arcu, nagyon értelmes; a másik a bátyja; az ábrázata ünnepelesen komoly. Az idősebb bent ül a szobában és várja az öcsesét, akit a börtönőr vezet be.)

A becsületes: Hozott isten, Géza. Bejöttem, hogy megkérdezzem tőled, van-e valami kivánságod, vagy elintézni valód... odakint... a külső életben, mert hiszen tudod...

A sikkasztó (szavába vág): Igen, tudom, hogy sokáig maradok itt, hogy a világ néhány évig él majd én nélkülem, mert nincsenek enyhítő körülményeim. Jó családból származom, művelt ember vagyok és

mégis a más pénzéhez nyultam. Pedig sem feleségem, sem gyermekeim nincsenek. Csak a magam gyönyörüségére költöttem el, amit loptam. Tehát szigoruak lesznek hozzám. Tudom, körülbelül mindent tudok, mert van elég időm gondolkodni. Teljes tizenhat órám van naponként erre a nemes mulatságra. Sőt néha álmaimban is a gondolataim kísértenek.

A becsületes: Eszerint tisztában vagy a helyzetteddel és nem haragszol, ha nem érzelgek, nem sirok, hanem komolyan és szomoruan beszélek veled. Mert ez a perc, amely összehoz bennünket és ez a hely, ahol találkozunk, szintén komoly és szomorú...

A sikkasztó: Ugy? És te bejöttél, hogy engem lelki kenettel elláss, hogy levond az életem eddig való tanulságait és rámutass arra, mi a rossz, mi a jó. Engem akarsz kioktatni, akinek most két vagy három esztendei időm lesz arra, hogy akár az ifjuság számára erkölcsnemesítő olvasmányokat írjak és fölállítsam a bűnnek és az erénynek tizenkét kötetes filozófiáját. Ne fáraszd hát magadat. Rossz itt a levegő nagyon és akinek nem okvetlenül *kell*, ne szívja magába.

A becsületes: Igazságtalan vagy hozzám . . . szemrehányással illetsz, te, engem,

pedig . . . Tudod, hogy mindig szerettelek és igyekeztem azon, hogy . . . De hagyjuk ezt, nem azért jöttem, hogy megbántsalak ebben a te kinos helyzetekben és most szinte kényszeríteni akarsz reá.

A sikkasztó: Kényszeríteni akarlak arra, hogy őszinte légy hozzám. Először életemben. Testvéred vagyok, melletted is nevelkedtem, de soha nyíltan egymással szemben nem állottunk még, pedig ellenségek vagyunk.

A becsületes: Hogy beszélhetsz ilyen?

A sikkasztó: Igen, igen, ellenségek vagyunk. Én vagyok a szabad élet, te vagy a zárt szabály. És szabályos embert akartál belőlem is nevelni, olyat, amilyen te vagy és kívüled sok millió még, akiknek nem érdemes élniük. Apámat, anyámat nem ismertem soha. Te voltál helyettük a nevelőm. És ketrebe zártan neveltél fel, mint a vadállatot, akit meg kell szelidíteni.

A becsületes: Igen, mert . . .

A sikkasztó: Mert olyan tulajdonságokat láttál bennem, amiket valóban ki akartál szelidíteni belőlem. Mert nem voltam szabályos ember. Láttad, hogy szeretem az életet és ezt akartad vasszöges korbáccsal kiüzni a lelkemből.

A becsületes: Sohasem bántottalak.

A sikkasztó: Nem; testileg nem bántottál. Meg nem vertél soha. De elzártad előlem az életet. Szűk korlátok között neveltél, amelyek nem reámszabottak.

A becsületes: Becsületes emberré akartalak tenni.

A sikkasztó: Hazudsz! Nem akartad, hogy nálad különb legyek. Irigyelted a lelkem sokszínűségét, a változatosságot, ami bennem volt. Ezt szeretted volna leköszörlőn rólam, a te szürke és csikorgó köszörlőköveiddel. Azt kívántad, hogy minta-ember legyek, két lábon járó példatár, melyre rá lehet mutatni: ime, ez az én öcsém, aki-ről mindenki példát vehet! De nekem nem kell ez a mintaemberség, mert én nem vagyok olyan, mint a többiek. Kicsiny színfolt vagyok ebben a tarka világban, de valóban elütő színű a többitől.

A becsületes: Bolondságokat beszélsz, amiknek nincsen értelmük. Az ember legyen olyan, hogy a többiek megbecsüljék és ne találjanak kivetni valót rajta. De te sohasem voltál olyan. Csirákat láttam benned, amikből, látod, csakugyan *ilyen* palánták lettek.

A sikkasztó: Nem igaz, ami bennem

volt, az mind jó és szép hajlandóság. Te elnyomtad őket és most itt az eredmény. Nem vádollak, mert most már ugyanis mindegy. De ki kell mondanom, hogy te rontottál meg . . .

A becsületes: Hallgass, Géza, mert elvétkezel!

A sikkasztó: Ne beszélj vétekről, mert nem tudod mi az. Minden, amit velem tetél: vétek. Kiengedtél az életbe, szomjas torokkal és látnivágyó szemmel. És mert szerettem az életet, belevetettem magam, usztam az árral, amely nekem új volt és édes. Te pedig prédikációkat adtál nekem, ahelyett, hogy megadtad volna az eszközöket az élethez. Holott megtehetted volna, mert gazdag ember vagy. De a gyermekeidre és a családodra hivatkoztál, hogy azoknak kell a vagyoned. S azt hitted, hogy gyönyörű cselekedet, ha a saját nyomorult életed folytatói, a gyermekeid miatt, tönkreteszed az *én* életemet.

A becsületes: Csak nem kivántad komolyan, hogy a gyermekeimtől vonjam el azt, amit neked adtam volna, hogy könnyelmű életet élhess? Ilyen önzést nem tételezhetek föl benned.

A sikkasztó: Tudod, hogy mindent ka-

matostul megkaphattál volna tőlem, később, máskor . . . valamikor bizonyára. De szégyelted, hogy az öcséd nem komoly ember és nem akartad segíteni abban, hogy távol maradjon a komolyságtól. És engedted, hogy sikkaszszak. Ne hazudj! Ne mondd, hogy nem tudtál felőle! Azt hitted, hogy nem fedzik fel s akkor úgy gondoltad, hogy rendben lett volna a dolog. Ez a te becsületed. Derék és sima életed folyamán te is hozzányultál biztosan a mások pénzéhez, de te ügyes voltál és titokban tudtad tartani. Így maradtál te becsületes ember. És én gazember lettem. S most te idejössz és csakugyan azt hiszed, hogy te jobb vagy nálamnál és többet érsz, mint én. És még tanítani mernél engem és burkolt szemrehányásokat mernél tenni nékem. Noha te vagy a gazember és nem én. Mert én nem ártottam senkinek, de te ártottál nekem. Én nem nyultam bele senkinek az életébe, te összekuszáltad az enyémet. Te vagy a megrontóm, utálatos vagy! Eredj és soha a szemem elé ne kerülj. Sem amig itt benn vagyok, sem akkor, amikor kikerülök innen. Nem akarok rád nézni . . .

A becsületes: Géza, szállj magadba.

A sikkasztó: Ne szólj, hanem taka-

rodj, mert nem tudom mit csinállok veled. Ne nyujtsd a kezed, mert ragad a te buta gonoszságod. S ha hozzám érsz, felforr a vérem és elvesztem az eszemet. Menj, menj, mert megöllek! S akkor bele kell örülnöm, hogy embert öltam, a testvéremet öltem meg és nincs mit megbánnom, csakugy, mintha lelketlen állat páráját szorongattam volna ki. (Kinyitja az ajtót és kiált): Börtönőr, vezesse el innen ezt az embert és soha többé elém ne ereszszék. Mert leütöm, ha még egyszer be meri tenni a lábát ide. Leütöm!

(Rekedten ordít, míg *A becsültes* sietve távozik.)

A SUGÓ.

A hátsó folyosón a szinpadra vezető kis ajtó mellett nagy csoport gyült össze Kosár mester, a kövér sugó körül, aki szokása szerint, közhasznu előadást tartott hallgatóinak.

Pirosra és fehérre festett kórista-lányok álltak a körben és színész-fiuk, akiknek ifju ábrázatáról leritt a torzonborz álszakáll és bajusz, ami a mai statisztériához szükséges volt. Mert katonákat adtak; a nagy császár katonáit, abban a jókedvü operettben, amely már huszadszor hozott össze elég szépszámu közönséget a nézőtéren.

Kosár mester szuszogott, egyet-egyet szippantott krajcáros cigarettájából és folytatta beszédét:

— Az okos élet, angyalkáim az a fő. Az ember szépen, csendesen, bölcsen éljen, akkor semmi baja sem támadhat. Nehogy azt higyjétek, hogy a színésznek, éppen mert kóbor, léha a mestersége, bolondul, hajszol-

tan kellene élni. Szó sincs róla: a színész rendezze be az életét még egyszerübben, mint a többi emberfia, mert különben hamar elviszi az ördög.

A fiuk és a lányok bólogattak és helyeselték a beszédet. Még a hátulállók is, akik pedig oda sem figyeltek, hanem egymást csipkedték és bolondságokat suttoztak egymás fülébe. De tudták, hogy Kosár, a sugó, mindig helyeselni való dolgokat beszél.

Kosár pedig jobb lábáról a balra biltenve — mert nehéz volt a teste és egyik-egyik lába hamar elfáradt a támogatásában — tovább beszélt.

— Ti csak bólogattok és rámondjátok, hogy: jól van, beszélj öreg, mi majd megyünk a magunk feje után. Pedig a ti fejetek egyenesen a falnak visz benneteket. Én mondom, elhíhetitek. Mert én sokat láttam harminckét esztendő alatt, én megfordultam husz társaságnál és az ország minden városában, ahol csak színész megfordulhat, hát én tudom mit beszélek. Te, Lili, te is úgy bólogsz, mint a szomoru füz, ha a szél ingatja, pedig micsoda életet élsz? Egyik barátod a másiknak adja a kilincset . . .

Lili, a legszőkébb lány, akit legtöbb-ször várt gummikerekü kocsí a kis ajtónál,

csipőre tette a kezét és a derekát ringatva, minden restelkedés nélkül felelt:

— Hát aztán, Kosár bácsi? Kinek baj az? Mert a többiek irigykednek rám, a ruháimra meg az ékszereimre? Csak nem élek valakivel hat esztendeig egyfolytában, hogy örökösen veszekedjünk, hogy kucorgassam a pénzt és hogy egy lépést se tehessek szabadon?

— Pedig rosszul teszed, ha nem teszed, — szuszogta a sugó.— Aki ma barátod, az tudja, hogy előtte már nem tudom én hány másik ember kocsiztatott, vacsoráztatott és a végén beleunnak az emberek a nagy sorozatba és senki sem akar az utolsó lenni. Aztán nem jön senkisé, és te olyan csupasz leszel, mint az ujjam.

És Kosár megmutatta hallgatóinak zsiros ujját, amin vastag karikagyűrű hirdette, hogy a kövér sugó már nem legényember.

— Közbe pedig nem kapsz szerepet — oktatta még egyre Lilit — mert a direktor tudja, hogy ugye tanuled meg, hiszen másutt jár az eszed, a Váci-uccán, meg a Drechsler-szeparén. Hát nem lesz belőled semmi; a nagy barátkozás közben kivénülsz a mesterségedből, a szemed nem lesz olyan

fényes, a hajad nem bolondit senkit — se pénz, se posztó; színésznő se vagy, egyéb se vagy . . .

A szőke Lili hátat fordított az erkölcs-prédikátornak és belekapaszkodott a színház férfitrimadonnájának, a nagy Sereginek karjába és együtt ment vele végig a folyosón, a másik szinpadra vivő ajtó felé. Utközben a császár alakítója lehajolt és megcsókolta a szőke Lili nyakát.

— Az a sok csókolódzás is bolondság, — mondotta a sugó. — Sokszor láttam én már, hogy az ilyen kóristalány beleszeretett a hősszerelmesbe, az ördög tudja, miért; ezek a hősszerelmesek mind csapnivaló rossz színészek és utálatos fiuk, olyan magasan hordják az orrukat, hogy észre se veszik a szegényebb kollegájukat. No mi lesz aztán? Hát színészszerelem — jó. Meddig tart? Két hétig vagy talán két hónapig. Akkor a hősszerelmes szabadulni akar, mert nyügös néki a nagy szerelem és mert nem járhat-kelhet itt úgy, hogy egy leány majd elnyeli a szemével és örökösen postákat küldözget utána: kidobhatja a lányt és az mehet máshová, előlről kezdeni az életét. Bolondság ez, ha mondom!

A lányok ezt is helyeselték, ámbár

legalább a felük szerelmes volt a nagy Seregibe, de most a Lilinek volt szerencséje. A fiuk még jobban helyeselték, mert igazságtalannak tartották, hogy mikor ők itt vannak — pedig mindegyik érezte, hogy nagy és híres ember válik belőle — ezek a kurtaeszü lányok vagy idegenekkel kocsi-káznak, vagy Seregi után szaladnak.

— Okosan élni, angyalkáim — hangoztatta újra Kosár mester — és rágyújtott a második cigarettára. A szünet elég hosszú volt, mert a színpadon nagy szalonberendezést kellett a helyére tologatniok a munkásoknak, el lehetett színi három cigarettát is. — Okosan élni, mérséketesen. Egyél-igyál tisztességesen, az egész hónap át. Nem ám elherdálni a gázsit, nyolcadikáig, aztán szaladgálni előlegért pénztárhoz, direktorhoz, hogy egy kis vacsora-sajtra teljék.

— Én megeszem a magam ebédjét, megiszom hozzá a két deci boromat — az jót tesz a szívnek, melegen tartja és vért csinál.

— Hát még nincs elég vére, Kosár bácsi? — kérdezte egy nyurga fiu, akinek a fizetéséből még hideg vizre is nehezen futotta.

— Sose féltés engem, öcsém, a nagy vérmességtől, — felelt nyugodtan Kosár — az okos életü embernek nem baj, ha el is hizik egy kicsit, meg aztán nem akarok én kánkánt járni a szinpadon. Amig a fülkém-ben elférek, addig rendben van minden, pedig elférek benne kényelmesen.

Ez igaz is volt. Kosár mester elfért még a sugó-fülkében a borító alatt; csak épen a meleg nyári és őszi hónapokban találta kissé kevésnek a levegőt, ami a sugólyukon át az arcát legyezgethette.

— Jó koszt, csöndes háztartás, veszedni nem szabad persze, mert az a fejébe kergeti az embernek a vért. Meg egy kis szerelem. Hát igen, az is kell az embernek. De azzal is vigyázni kell. A magunkfajta színésznek legjobb, ha kívülről házasodik és közel se engedi az asszonyt a színházhoz. Mert rossz itt a levegő, nem a feleségeknek való. De ha már magával-egyfélét vesz el az ember, jól megválogassa. Ahogy én tettem. Ne vegyen el olyan lányt, aki mindenkire szép grimaszokat vág, akit az esip meg, akinek tetszik. Nézzétek meg az én Emmámat. Mielőtt eljövünk hazulról, odakészíti szépen a vacsorát — be kell járni neki is, mert a gázsi nem valami bő,

meg aztán fiatal is, nem szeret nélkülüm odahaza ülni és a direktor elég szép szerepeket ad neki. Van tehetsége...

Csöngettek.

A sugó eldobta a cigarettáját.

— No, elmegyek, gyerekeim, mert ez a Seregi megint valami betétet énekel, azt elolvasom előre, mert még beárul a direktornál, hogy nem jól sugtam neki a nótáját. Mert meg nem tanulná egy világért se.

És Kosár mester lement a maga fülkéjébe.

A szinpadon még a hosszú asztal köré rakosgatták a székeket a munkások. A színészek közül senki se volt benne. Csak az egyik kulissza mögül hallatszott valami sugdosás.

— Maga csak bolondozik, Seregi — szólt egy elfojtott női hang.

— Dehogyan bolondozom, maga a legszébb lány a színházban. Vagy dehogyan lány, éppen az a baj, hogy asszony.

És a beszélgetők kijebb léptek a kulissza mögül.

Seregi ráhajlott az asszonyra — és ahogy szokta — megcsókolta a nyakát. És az asszony vissza csókolta, nemcsak olyan

futó színházi csókkal, hanem hosszan, tapadva, forrón.

Ott, a munkások előtt!

Kosárnak szédült a feje.

— Emma! — susogta rekedten a sugólyukból, de azok nem hallották.

Kosár előtt forgott a szinpad, az egész szalón, az asztalok, a székek...

Még egyszer csengettek. A munkások eltakarodtak, a függöny felhuzódott s a nagy Seregi egészen a sugólyuk elé lépett, hogy elkezdje rövid monológját.

De a sugólyukból nem hallatszott hang. A császár dadogott valamit, a rendező integetett, a színész riadt arccal mutogatott a sugólyuk felé, ahol viaszsárga arccal, hátrahanyatlott fejjel ült Kosár mester.

A függönnyt hamar lebocsátották.

Az okos életü sugót a guta ütötte meg.

A FÉRJ.

(Vidéki kávéház előtt, törpe babérfák alatt két férfi beszélget. Az egyik őszbecsavarodó, kedves arcú, a másik eleven szemű fiatal ember. Az egyik a pénzügyigazgatóság főnöke, a másik titkára. A főnök már fizetett. A titkár szalmaszálon át limonádét iszik.)

A főnök: No most nekem egy kis dologom volna, el kell mennem. Csak későn este mehetek haza. Tudom, hogy tudod.

A titkár (elcsodálkozik és szájában a szalmaszállal a főnöke szemébe bámul.)

A főnök: Persze, hogy tudod. Mert már tegnap megmondtam a feleségemnek. És a feleségem már ma megmondta neked...

A titkár: De kérek...

A főnök: Ne tedd kinosabbá a helyzetünket azzal, hogy hazudozásba keveredel.

A titkár (komoly és lovagias arccal): Azt hiszem, te sértegetsz.

A főnök: Ugyan, hagyd. Látod, hogy én nyugodt és csendes vagyok. Te se heveskedj hát. Kettőnk közül talán nekem volna okom arra, hogy a hangomat megerőltessem. De nem teszem, mert nem érdemes. Kár az izgalomért. Hadd térek vissza inkább a témánkra, mert sietős a dolgom. Kérlek szépen, nagyon szépen kérlek: ne látogasd meg ma a feleségemet.

A titkár (szólni szeretne, de rémületében nem tud.)

A főnök: Ne látogasd meg a feleségemet. Se ma, se holnap. Egy szót sem kell szólanod, mentegetőznöd fölösleges, mert én mindazt nagyon jól tudom, amit te el akarnál mondani nekem. Sőt én talán többet tudok. És akármilyen kényelmetlen is nekem, meg kellett ezt mondanom, mert veszedelmet látok. Ellentmondásokkal és bolondságokkal ne komplikáld ezt a mi dolgunkat. Te szereted a feleségemet?

A titkár (csak a fejével bólintja, hogy: igen.)

A főnök: Ez a veszedelem. Azt hittem, hogy nem fejlődik belőle ilyen komoly ügy. Azt hittem, hogy te csak szórakozni akarsz, a délutánjaidat kellemesen eltölteni, eleven beszélgetéseket ebben az unalmas fészekben.

egy kis flörttel . . . Hogy egyéb ne történhesék, arról én gondoskodtam volna. De a feleségem, úgy látszik, megint a végletekig ragadtatta magát. A feleségem romantikus asszony és ez a legnagyobb baja. Különben nagyon okos és nagyon kedves: igazán öröm mellette az élet. De minden harmadik évben megcsapja a romantika szellője és akkor vigyáznom kell rája és, ha érdemes, vigyáznom kell az álmok lovagjára is. Mert különben elcsavarja a fejét.

A titkár: Nem értelek. Ugy beszélsz, mintha . . .

A főnök: Ugy beszélek, mintha ez nem az első eset volna. Bizony nem az első, édes fiam. Hanem éppen a harmadik. Az első egy nőcsábító fiatal orvos volt. Jó nőcsábító és rossz orvos. Utáltam, mert az a véleményem, hogy egy doktornak nem szabad léhaságokkal foglalkoznia. Egy doktor nem világi ember, hanem olyan, mint a pap. Értékes hivatása van, amilyent a papnak — tulajdonitanak. Mert papra nincs szükség, orvosra ellenben van. Mindegy: szóval nem szerettem ezt az embert. Attól is tartottam, hogy botrány lesz a dologból. Elcsábította volna feleségemet és én mehettem volna a becsületesemet keresni, párbaj-kódexben, tör-

vénykönyvben s aztán elküldtek volna nyugdíjba.

A titkár: Megbocsáss, de mindez engem . . .

A főnök: Nem érdekel? De azért csak hallgasd végig. Én elég sokáig voltam türelmes, most ennyi türelmet megkivánhatok tőled . . . Szóval az orvost nem szerettem. Szerencsére elment idejekorán. Ő nem vette komolyan a dolgot és könnyü szívvvel költözött át egy másik városba, ahol nagyobb praksist kapott és több alkalmat a szeretkezésre. Ismerős vagy Szabadkán?

A titkár: Ismerek néhány embert.

A főnök: Akkor ismered az én doktoromat. Ha valamikor arra jársz, csak érdeklődj, ki a legkedveltebb orvosa a városnak s akkor a nevét is megtudhatod. Nem szükséges hát, hogy én megnevezzem. Az orvos elvonult és az én feleségem három évig kibirta a reális vidéki életet. Akkor megjött a romantika. Valami gentry-fiu személyében, akit idetettek szolgabírónak. Nagyon buta volt ez az ember s én csodálom is a feleségemet. De nagy és híres neve volt a fiunak és annyi őse, amennyit a Habsburg-család is csak az oldalágak bevonásával tud kimutatni. Attól tartottam, hogy ennek az

embernek a butasága következtében lesz baj. Hogy nem lesz elég ereje ahhoz, hogy el-lentálljon a feleségemnek. Mit kerülgetem: féltem, hogy az asszony elcsábitja ezt a tök-fejüt.

A titkár (fel akar pattanni).

A főnök: Furcsa ember vagy! Csak nem akarod a feleségemet velem szemben megvédelmezni? Hidd el, hogy derék és jó ember vagyok, gentleman is. Ha nem az volnék, hol tartanánk mi már, én meg a feleségem? Azt a kitünő nemest tehát elpofoztam a városunkból. Egyszerűen összeveszttem vele a kaszinóban, kártya közben. Még csak skandalum sem volt. A gentry elment, mert úgy intézték el a dolgot a segédeink, hogy ami történt, bor mellett történt. Az okot nem is sejtette senki, mert a gentry diszkrét fiú volt. Ez volt az egyeilen jó tulajdonsága. Nem is bántottam volna, mert ezt nagyrabecsültem benne. Azonban esz-köz nem kínálkozott . . . Most te következel.

A titkár: Mit akarsz tenni velem?

A főnök: Nem bántlak, mert tudom, hogy ártatlan vagy az egész históriában. Téged a fiatalságod vitt bele a regénybe és a feleségem . . . Szomorú dolog, hogy ezt meg kell állapítanom, de én már túl vagyok

az ilyen szomorúságokon. Ne sajnálj, mert az kellemetlen volna nékem. Az egész ügyet csak az teszi nehezen kezelhetővé, hogy a hivatalban följebbvalód vagyok s azért erőszaknak látszik, amit cselekszem. De te bele fogsz egyezni mindenbe, mert erős eszű ember vagy. És tehetséges. Éppen ezért vétek volna, ha megengedném, hogy a vesztedbe rohanj. Bizonyos vagyok benne, hogy a feleségem azt ajánlotta: szöktesd meg. Nem igaz? Öszintén: nem igaz?

A titkár (nem felel).

A főnök: És te megszöktetnéd, mert fiatal vagy, becsületes és szerelmes. Ennek nem szabad megtörténnie. Ez az asszony tönkretenne vele engem, tönkre tenne téged. Tehát én át foglak helyezettetni. Ne félj: előléptetéssel terjesztelek föl áthelyezésre. Elkerülsz innen, elfeleded az asszonyt. Ne tilakozz: elfelejted. Mert te karriért csinálsz. Jó szemem van és az első hónapban láttam, hogy valamikor a följebbvalóm leszel még. Mert én megálltam a ranglétrán, te haladni fogsz. Tanácsos, államtitkár lesz belőled. Ki tudja, tán miniszter is. De csak úgy, ha hallgatsz rám, ha elmégy szépen. Akkor komédiává lapul ez a mostani feszült helyzet, különben tragédia lenne belőle. Én lenézem

a tragédiákat, mert nagyon közönségeseknek, durváknak, krajcárosoknak tartom őket. S főként: haszontalanoknak.

A titkár: Elhelyeztetsz hát?

A főnök: És holnap szabadságra mehetsz. Bucsuznod nem kell, mondhatnám: nem szabad. Utazz el, ma este. A feleségemmel majd én elsímitom a dolgot; gyakorlatom van már benne. Csak még egyre kérek . . .

A titkár: Parancsolj . . .

A főnök: Ha fölém kerülsz és ez hamarosan meglesz: ne protezsálj, ne vigy előre . . . Ez kínos volna, szégyelném magam . . . Szervusz. (Veszi a kalapját és elmegy).

A titkár (Ül és néz. Összetöri a szalmaszálat, cigarettára gyújt, aztán fölkel.) Fizeitek!

TAVASZ.

A tavaszi est puha, szagos levegőt öntött be a nyitott ablakon. Odalent a tenger kékje szerelmesen ringatta az aranyszínü, meg biboros foltokat, amiket a még alig lebukott nap maga után hagyott.

A férfi beszélt:

— A gondolataim megint elmosódnak, a szívem össze-vissza ver és a szemem előtt zöld meg narancssárga szalagok fonódnak egybe. Magda, ez a vágy, ez a szerelem. Tudom, hogy az, mert én olyan vagyok, mint az ősember: a vágyaim és szenvedélyeim a természet külsőségei után igazodnak. Szeretem a tavaszt, mert akkor fölpepszdül a vérem és mámoros vagyok az élettől. És utálom a mi hosszú, hideg telünket, mert akkor nyirkos köd borul az elmémre és örökösen a halálon, a rothadáson jár az eszem. Azért menekülök előle. Azért utazom elébe a tavasznak, ide le, délre, hogy engem

előbb érjen az élet langyos lehellete, mint a többi millió embert, aki arra van kárhoz-
tatva, hogy a szennyes hidegben üljön ott
fenn északon. És most itt van ez a nagy
gerjedés a levegőben. Érzem, ahogy ez a
simogató és különös-illatú levegő megcsap,
hogy ezután már lesz napsugár, ragyogás,
öröm minden nap . . . És szerelem! Megint
rásüt a nap a maga szőke hajára és a suga-
raival aranyat fésül közéje, ezek a csöpp,
alig libegő szellők megint halavány-rózsa-
szint simogatnak a maga arcára és maga
szabadabban, ritnikusabban lélezkik és én
csodálom a keble emelkedését . . . Magda,
bele kell örülnöm ebbe a nagy, vad szere-
lembe. Nem tehetek róla, ilyennek szület-
tem; a vérembe láz és méreg van oltva,
amely egyre kártevőbb. Forróbb és tikkasz-
több. Nem érhetek meg negyven esztendő-t,
mert lehetetlen, hogy ez az emésztő láng
még husz évig egyfolytában lobogjon. A
halántékomon meg kell pattannia az érnek
. . . vagy tán a szívem reped meg . . . nem
tudom. De így nem maradhat ez, mert nem
normális az a roppant gyönyörűség, amit az
élet énbennem felszit.

Figyeljen rám, Magda. Belőlem semmi
sem lesz már. Amíg magát szeretem és

maga engem szeret, én a világra nézve holt ember vagyok. Én nem veszem a kezembe az ecsetet, hiába áradnak körülöttem a legédesebb, a legvakmerőbb színek, melyek átlopóznak a szemem hártáján és tarka foltokat dobálnak az agyamra. Nem törődöm velük, mert csak magával tudok törődni. Csak érzem az erőt magamban, hogy ezeket a színeket s a közöttük ki-gyózó vonalakat gyönyörűen vászonra tudnám vetni. Aztán meglátom magát, előtt a vágyakozás, maga rám mosolyog és mint Delila Sámson, megfoszt minden erőmtől. És én gyönyörűséggel és akarat nélkül adom magának minden erőmet. Mikor aztán a kábultságomból magamhoz révedek, akkor már csak fátylon át látom a színeket, bizonytalanul a vonalakat s csak az epekedés van meg bennem arra, hogy a vászonra vigyem őket. Az erő oda, a szándék oda, minden ami üzne, hajtana, ösztökélne: odavan. Pedig, Magda, sokat várnak tőlem; a barátaim és azok, akik látták, mit tudtam alkotni fiatalon, mikor még nem bódított el a szerelem.

Igaza van, Magda. Ez az érzés, ez az állandó extázis boldoggá tesz engem. Boldoggá teszi magát is. De cél-e ez? És sza-

bad-e ennek így történnie? A szerelmes ember rutul önző. Én nem bánom, ha magát elégeti a szerelem, maga sem bánja, ha engem elsorvaszt. Vakok vagyunk és kegyetlenek egymáshoz. De nekem vannak világos pillanataim még. Télen, mikor a lelkem összefagy, nem hevülhet: akkor gondolkodik. S most itt a tavasz, most megint kezdődnének a nagy lángolások, a szörnyű szerelmek. Ugy látszik, a mai alkonyattal kezdődnek. Hadd mondok hát előbb el, amit meg kell mondanom, mert hátha később nem lesz erőm hozzá. Egy hét múlva megint csak magáért élek, magát kivánom, ringatom és babusgatom. Egy hét múlva megindulok azon a virágokkal tultömött és gyilkoslevegőjű uton, amelyik a komor halálhoz vezet, a maga oldalán, Magda. Hadd beszéljek hát most magával, amikor még csak sejtem a vérem háborgását s a szívem üteme még nem olyan szökellő, mint egy ősi, szerelmes, görög költeményé.

Hagyjon el, Magda! Csaljon meg és fusson el mellőlem, tűnjön el az életemből, hogy csak egy hatalmas fekete seb maradjon maga után. Akkor megmentett az életnek és az alkotásnak. Ha itt marad, nem tudom mi történhetik meg. Ma még csak

halkan lázong bennem a leigázott ember, melyet a szerelmes férfi tart a térdei alatt. De ez a lázadás mindig szilajabb lesz és mert a szerelmem sem csökkenhet, amíg maga fiatal és üde — és maga az marad, mert mintha az ifjuság jeges vizéből ivott volna — kétségbeejtő dolgok következhetnek. Ugy, ugy, féljen tőlem Magda, mert én veszedelmes vagyok. Veszedelmesebb, mint a ki nem elégitett, vagy a megcsalt szerelmes, mert én magán át magam ellen kell, hogy viaskodjam. Magamat nem bántatom, mert az ember gyáva és másban keresi a hibát és a megrontót. Félek magamtól. Nem a magam életét féltém, mert az nevetséges volna. Aki meghal a saját keze által, szépen és határozottan cselekedett. De az ember, mielőtt magát megölné, áldozatot keres... Magát féltém, Magda. Attól, hogy egy foiró, szerelmes éjszakan, a kinosan gyönyörűséges ölelések után, a csüggedt elernyedés pillanatában, amikor elpazarolt életemre gondolok, megfojtom magát. Fehér nyakába, lihegő keblébe fojtom a lélekzetet... Borzasztó volna ez! Hagyjon el, Magda, meneküljön a halál torakából...

A tenger fölött szürkébe játszó viola-

színek usztak, a szobába, mint a langyos tej,
ugy áradt be az édes tavaszi levegő.

A férfi beszélt:

— De nem . . . óh, még maradjon.
Ma még a magáé a vérem, az akaratom, a
jövendőm. Holnap hagyjon el, Magda, majd
holnap . . .

És a szeme izzott, mikor magához
ölelte az asszonyt.

A FOGPISZKÁLÓ.

Telkes rosszkedvűen ment föl a lépcsőn. A lépcső keskeny volt és merdek, az egész ház nedves és penészes és ilyenkor, mikor esős idő volt, mikor a ház még piszkosabbnak látszott a sok sáros lábnyomtól, Telkes el volt keseredve. Különben is: az igazgató rosszalta ma egyik levelét, amit pedig nagy ambícióval irt meg, aztán az új cipője is szoritotta a lábát és egyáltalán: fáradt volt. Fáradt és unott. Legénykorában ilyenkor fölvidította a beszélgetés, amit a maga kis vendéglőjében a társaságával folytatott. De most tudta, hogy egyedül lesz odahaza a feleségével, aki mingyárt a nyakába akaszkodik és folyton esőkolózni akar.

Becsöngetett és Mariska maga nyitott ajtót. A kicsiny előszobából erős rántásszag csapott Telkes elébe.

— Törölje meg jól a cipőjét, édes, — mondta az asszony, aki egy fakó bluzban és

alsószoknyában állt az ajtónál. A bluz ujjja könyökön túl föl volt gyűrve és a fiatal asszony karját a konyha melege kellemetlenül vörössé tette.

— Nem csókol meg, Péterke? — kérdezte az asszony kedveskedve, de aztán hirtelen beszaladt a konyhába, mert valami fazék fortyogni kezdett a tűzhelyen.

Péterke az előszobában letette a télikabátját és bement a nagyobbik szobába. Az egész lakás tele volt rántásszaggal és Telkes ez is bosszantotta. Meg az is, hogy a felesége nem jön be hozzá mindjárt, hanem odakünn motoszkál az ebéd körül. Az ebéd tulajdonképpen készen is lehetne. Telkes ráült a nemrég festett szalmafonatu székek egyikére és arra gondolt, hogy miért nincs a lakásában karosszék, miért kell várni az ebédre, miért esik az eső, miért olyan bogaras az igazgató? Szeme körüljárt a falon és megakadt azon a színes metszeten, amelyet nászajándékba kapott valamelyik barátjától. A metszet három elegáns férfi alakját Telkes már annyira ismerte, hogy egyenkint szerette volna őket kihajítani a szobájából.

— Mingyárt, édes, — szólt be Mariska, — csak egy kendőt kötök a fejemre.

És miközben Telkes arra gondolt,

hogy mi lehetett a három elegáns férfinak az ára együttvéve, a felesége behozta az ebédet és bekötött fejjel maga is az asztal mellé ült.

— Leküldted a Birit valamiért? — kérdezte Telkes.

— Nem, hanem képzelje, itthagytott reggel. Azt mondta, hét forintért nem szolgál olyan házban, ahol házikenyeret kap a kávéja mellé, zsemlye helyett . . .

— Igaza van, — szölt Péterke, — miért nem adsz neki, amit kér, miért nem becsülöd meg a cselédet? Aztán itthagy, magadnak kell dolgoznod, föl se öltözhetsz becsületesen.

— De édes, én nem tehetek róla, én nem adhatok zsemlyét a lánynak, mert takarékoskodnom kell a kosztpénzemmél. Olyan kevésre telik.

Az asszony már lassabban beszélt és kedvetlenül. Hát tehet ő arról, hogy a hét forintos cselédek nem maradnak? És akkor dolgozik ő és nincs köszönet érte. De azért mentegetőzött.

— Meg sem fésülködhettem reggel óta. Takarítani kellett, aztán főztem, most majd a mosogatás jön. Lássá, Péterke, én nem vagyok bűnös . . .

Péterke szóltanul kanalazta a levest, amit tulajdonképpen izetlennek talált, de nem akart szólni miatta. Hisz még alig hat-hónapos házasok, csak nem lármázhat egy rossz leves miatt!

A leves után kellemetlennek találta, hogy magának a feleségének kellett kimen-
nie, hogy tálaljon. Megint egyedül ült az asztal mellett és hosszunak vélte a szünetet a leves és a hus között. Minek házasodott meg, ha azt a másfélórát, amit délben itthon kell töltenie, kényelmetlenné teszik számára? Oh, ezek a szerelmi házasságok, tünődött magában. Mi szükségem volt nekem a szerelemre? A szerelem csak akkor jó, ha kényelemmel jár.

Mariska behozta a hust. Levesben kifőtt marhahus volt. Ezért ugyan nem volt érdemes olyan sokáig megvárakoztatni.

— Péterke, itt az ecetestorma, — mondta az asszony.

De Péterke csak darabolta a maga hus-résztét, aztán villára vett egy szeletet. A hus szálkás volt és egy darabkája a Péterke fogai közé akadt.

Végignézett az asztalon. A sótartó nem volt ott.

— Mit keres, édes?

— A sótartót.

— Oh, meg is feledkeztem róla. Tudja, az a sietős terítés... Az ember folyton attól fél, hogy valami elfut odakünn.

— Az ember nem üldözi el a cselédjét.

Az asszony hozta a sótartót.

Telkes Péternek fejébe szállt a vér.

Nem volt fogpiszkáló benne.

— Mi baja, Péterke, hisz itt a só.

— Fogpiszkáló!

— Nini, csakugyan nincs. Kifogyott belőle. Majd veszek a kredencből.

A kredencben sem volt. A konyhában sem volt. Péterke még jobban elvörösödött.

— Majd leszaladok érte magam, — mondta az asszony.

— Hogy aztán azzal vádolhass, hogy cselédnek használlak! Ugy-e?

— Hát végy egy szál gyufát, és faragd ki...

— Nem azért találták ki a fogpiszkálót, hogy gyufákat dugdossak a számba, de azért találták ki a sótartót, hogy fogpiszkáló legyen benne. Igen, ha te arra gondolnál... Én nem vagyok követelőző... De ha már megházasodtam, megkivánhatom a feleségtől, hogy ezt az elemi kényelmet meg-

kapjam tőle, hogy ne kelljen boszankodnom mindig, valahányszor hazajövök.

— De édes, nem kell mindig boszankodni magának, — szólta az asszony és sirt már félig.

— Mert nem szólok, azért azt hiszed, nem boszankodom? Az ember csupa apró kényelmetlenséget lát. Minden második nap reggel nem langyos a mosdóvizem, mindent délben van valami baj, hol a takarítás, hol a főzés körül, este rosszul ég a lámpa; az ember vagy megvakul, vagy a fejét fájditja meg. Ez így nem mehet tovább. És akkor még elhajszolod a cselédet, hogy a lakásmat és az életemet még kényelmetlenebbé és keservesebbé tedd. Miért házasodtam hát meg?

Az asszony sirt, de nem hagyta magát.

— Miért házasodott meg? Mert azt mondta, hogy szeret. De minek hazudott? Miért házasodott meg, ha tudta, hogy a jövedelme nem elég arra, hogy jól megéljünk belőle? Maga tudhatta, én nem tudtam. Miért vett el, hogy örökre piszkos, szegény asszony legyen belőlem, hogy aztán gyötörjön? Honnan gondoltam volna én, hogy a maga száz forintjából nem lehet háztartást vezetni, jó cselédet fogadni, jól öltözködni?

És ha a eseléd helyett magam dolgozom, akkor nem kellek magának és ha rossz a ruhám, akkor nem néz rám! Miért tette ezt velem? Az én fejemet könnyü volt elcsavarni, mert én ostoba leány voltam, de maga mindent kiszámithatott volna előre. És most engem vádol a maga hibáért. Mert nem szeret már. Megunt. El akar kergetni!

Péter dühös volt és hallgatott.

Az asszony fölugrott az asztaltól.

— De nem kell, hogy elkeressen! Elmegyek én magam is.

Valami bluzt kapott magára, föltette a kalapját és hogy megtűzze, a tükör elé állt.

A tükör szürke háttéréből a sirástól dagadtszemü, csuf, kócos asszony tekintett feléje.

— Nem, nem megyek! — rikoltotta az asszony. — Maga tett ilyenné, amilyen vagyok. Ide nézzen! Maga lelkiismeretlen, gonosz ember! Nem megyek, itt ülök a nyakán örökre. És ha fogpiszkáló kell, hozzon magának, ha azt akarja, hogy eselédem legyen: fogadjon egyet . . .

Az eső verte az ablakot, Péter csak nézett tágra nyílt szemmel a feleségére és miközben egy szál gyufát faragott hegyes-

re, renyhén, bután egymásután füzve a gondolatait, megállapította, hogy elhibázta az életét.

Nem tudni hol, de elhibázta.

BABÉRFÁK ALATT.

Valaki megfogta a kerti széket a hátam mögött:

— Miért ült ön ide? — kérdezte nyersen, az udvariasság minden árnyalata nélkül.

Hátranéztem. Fölém hajolva állt mögöttem, jól láthattam az arcát. Ismeretlen ember volt; talán harminc éves lehetett, csak feltűnően sok fehér folt világított fekete hajában. Határozottan tudtam, hogy sohasem láttam ezt az arcot.

— Nem volt még szerencsém — feleltem neki — és így nem is értem ezt a megszólítást.

— Ne arról beszéljen. Miért ült ön ide? Ezt kérdeztem.

Boszankodtam a különös hangon, de mert az hittem, hogy a szálló egy régi vendégének a megszokott helyét foglaltam el, mégis válaszoltam a kérdésre:

— Azért ültem ide, mert ez a hely tet-

szik nekem. Ez a legszebb babérfa a kertben és a nap éppen szemben megy le, ott, a nagy szikomorfa mögött. De ha ez az ön helye, akkor elmegyek innen.

— Maradjon — szólt az idegen, aki közben elém került, majd mellém ült. Magas termetű, elegáns fiatalember volt. — Maradjon, amíg a fiam idejön. A kis fiam, hat éves, gyönyörű gyerek, nagyon hasonlít az anyjához. Majd ha az itt lesz, akkor ön elmehet. Nem szeretek egyedül lenni; itt talán még kevésbbé, mint egyebütt.

Hallgatva ültünk egymás mellett. A babérfáról néha egy-egy sötétzöld kemény levél hullott az asztalra. Erősen esteledett és a ciprusok köröskörül merev fekete vonalakat rajzoltak a lilába borult égre, melyen már megpróbált kivillanni, mint a rosszul csiholt kovából a szikra, egy-egy csillag is.

— Szép? Mi? — törte meg a csendet az idegen.

— Nagyon szép. De talán bemutatkoznánk egymásnak?

— Fölösleges; én nem vagyok kíváncsi önre, ön se legyen kíváncsi rám. Valószínűleg sohasem fogjuk látni egymást, mert én ide többet el nem jövök. Minek tud-

nók hát egymás nevét? Az akcentusából következtetve, ön idegen is. Meg sem jegyezném a nevét. És ismétlem, utoljára vagyok itt. A feleségemmel találkozom itt, mert ő is nagyon szerette ezt a helyet.

— Ezek talán családi ügyek . . . -- próbáltam meg én is a modortalanságot.

A fekete ember rám nézett.

— Ön egészséges? — kérdezte minden átmenet nélkül. Illetve én azt hittem, hogy az én szavaim és az ő kérdése között nincsen összefüggés.

— Az vagyok.

— Az egészséges emberek első kötelessége, hogy jók és szeretetreméltóak legyenek a betegekhez. Illik, hogy ön engem meghallgasson, ha nekem beszélni támad kedvem. Mert én beteg vagyok.

— Akkor rendelkezésére állok, folytassa.

— Tulajdonképen nincs semmi különös mondanivalóm. A feleségem szerette ezt a helyet. Éveken át laktunk itt és az estéinket ez alatt a gyönyörű babér alatt töltöttük. Ha fölkel a hold és rásüt a ciprusokra, meg arra a széles, komoly szikomorra, az egész tájék olyan, mint Claude Lorrain valamelyik esti hangulata. Hogy melyik: elfelej-

tettem. A feleségem bizonyára azért is rendelt ide. Nagyon szép asszony, a legszebb nő, akit életemben ismertem; és a legkedvesebb. Ó, nincs asszony, akinek olyan finom a lelke, olyan érzékeny, mint az övé. Ezt volt a tragédia . . .

Attól tartottam, hogy beteg idegzetű ember válópörének a történetét fogom végighallgatni és kényelmetlenül éreztem magam. De az idegen már abbanhagyta a beszédet. Csak ennyit mondott:

— Jön már a fiam. Köszönöm, hogy olyan szíves volt, most már elmehet.

A szőke fiu futva jött a szálló felől és egyenesen az apja ölébe szaladt.

— Hol voltál? kérdezte meg az apja.

A fiu letette az asztalra fehér vászonkalapját.

— Az angol lányok elvittek a vizeséshez. Még most sem akartak elengedni, de mondtam nekik, hogy apa vár. Velem akartak jönni, de megmondtam, hogy apa nem szereti a lányokat.

A fekete ember megcsókolta a fiát. Én is megsimogattam a haját.

— Ne nyuljon hozzá! — szólt rám az apja és a fiu tágranyilt szemmel nézett előbb az apjára, aztán rám.

Otthagytam őket és sétálni indultam a kanyargós kerti utakon. Valahol a kert végében szökőkút vize csobogott egyhanguan. Messzi innen a korzó katonazenéje szólt bele néha a csendbe, de csak alig hangosabban, mintha egyetlen hegedűn játszanak hangfogóval. A hold sárga képe kibukkant a szálló sötét körvonalai mögül.

A kert üres volt és én lassan lépkedtem a halkan nyikorgó, finom homokon.

— Furesa ember — gondoltam magamban — aztán egyebeken kalandoztam el. Hogy nincs egyetlen ismerősöm sem ezen a szép helyen és hogy esetleg unatkozni fogok, amig ittmaradok. Ezeken a világfürdőkön, ahol tiz ország vendégei fordulnak meg, az ember néha olyan egyedül érzi magát, mint a leghitványabb kis faluban . . .

A körbemenő uton így jutottam vissza a babérfák közelébe. És az én idegen fekete emberemnek a hangját hallottam. Panaszosan, szinte sirva beszélt. Az éjszaka hangtalanságában minden szavát jól hallottam.

— Igazságtalan voltál — mondotta — és tönkretetted az életemet. Nézd, öszülök már, pedig fiatal vagyok még . . .

Nem mentem közelebb, nehogy zavarjam az együttlevőket. Leültem a puha ut-

széli gyepre. A siránkozó hang tovább zengett az éjszakában:

— És nincsen nyugtom azóta. Ahol együtt voltunk, ott véresre marják a szivemet az emlékeink. A csókjaink jutnak eszembe, a mi nagy szerelmünk. S ha oda menekülök, ahol te nem jártál velem, lelkembe vág, hogy ide is el kellett volna hoznom téged, mert annyira szeretted a szepet . . .

Az asszony nem felelt. Csak a fiut hallottam félénken megszólalni:

— Apa . . . apa . . . — Csak ennyit mondott. De az apja nem figyelt rá.

— Nem volt jogod arra, amit cselekedtél. Ó, hogy szerettelek. Te tudod, hogy szerettelek. És mégis el tudtál hagyni. Szivtelen voltál, bizonyosan az. Akik nagyon szépek, mind szivtelenek, vagy öröm néked ez az én gyötrődésem? Nem igaz. Azelőtt nem tudtad nézni, ha valaki szenvedett. Ugy megváltoznának az emberek?

— Apa, ne beszélj . . . — nyöszörgött a kis fiu.

És az asszony nem felelt.

— Csak téged szeretlek — esengett a férfi. A másikra sohasem gondoltam komolyan. Mért vetted hát ugy a szivedre?

Borzasztó ez. És ha már elmentél, mért jöttél vissza, mért üldözöl? Sokszor gondoltam már arra, hogy végét vetem ennek a kinlódásnak. Szép kis fegyvereim vannak, hiszen tudod. Biztos és hirtelen volna a halálom. De itt hagyta a fiadat, aki olyan, mint te vagy, szőke és kékszemű és szeretetre való. Itthagytad a fiadat és miatta nekem is maradnom kell . . .

A különös hang egyre erősebb lett.

— Mit beszélsz? . . . — sirt a fiu.

— Hallgass — rikoltott az apja s aztán az asszonyra kiáltott:

— Vidd el a fiadat, szabadíts meg tőle és akkor én is megszabadulok magamtól és megszabadulok tőled. Lehunyhatom a szememet. A szemem véres már az álmatlanságtól és a héja nehéz, mint az ólom. Hallod, vidd el a fiadat, ne jöjj el többet hozzám. Hagyj élnem, vagy hagyj meghalnom, mindegy. De ne hajszolj, ne kergess...

Hallottam, hogy felugrik a székről. A fiu sikoltva sirt, csak az asszony nem felelt. És én riadtan siettem feléjük.

Mikor elhagytam a jázminbokrot, amely eltakarta őket előlem, megdöbbenve álltam meg. A holdfény odasütött az asztal körüli tisztásra.

A fekete férfi két kezét rimánkodva kulcsolta össze. A szeme kimeredt és nagy könnycseppek folytak alá az arcán. A kis fiu sirva kapaszkodott apjába és a kabátjába rejtette az arcát. Más senki sem volt az asztal körül. A férfi megrázta a fiut:

— Hát szólj te is az anyádhoz!

És a gyermek a rémülettől remegve hebegte:

— Anya meghalt, te tudod . . . nincs itt . . . el van temetve . . .

Aztán láttam, hogy a szálló szolgálói futva jönnek a kiáltásra és elviszik mind a kettőjüket.

Nem tudtam aludni az éjjel. És másnap megtudtam, hogy a fekete idegen felesége egy évvel előbb ugyanabban a szállóban agyonlőtte magát a férjének egy szerelmi viszonya miatt.

PESTSZENTLŐRINC, KAVICSBÁNYA

I.

CUGGOS CIPŐ.

Tizenkét éves voltam akkor és onnan kívülről jártam be Pestre iskolába. És mikor be kellett diktálnom a lakásomat, büszkés mondtam:

— Pestszentlőrincz — Kavicsbánya.

Szépen hangzott és különben is volt benne valami exotikus, amit a fiuk, persze, nem tudhattak. Reggel öt órakor kellett fölkelni odakint. Milyen nehéz volt! Az ágy meleg, a szoba hideg és a mosdóvíz még hidegebb. Minden ruhadarab mintha ólomból lett volna. És a lámpavilág, télen, hajnalban, olyan fájdalmas a szemnek, mely szeretne összecsucódni és a lámpabél fénypilleje körül szivárványszín sugárkévéket lát. Kint még hidegebb van és még sötétebb és vár már a munkás, megint csak lámpással

a kezében, hogy a vasutállomásig kíséren. Mert nagy a hó, néha el kell lapátolni egy-egy darabon, néha a munkás az ölébe kell hogy vegyen, mert nem biztos, hogy keresztül tudok gázolni a hófuáton.

És az ut hosszú, jaj, végtelen hosszú, talán egy félóránál is tovább eltart. De három szakaszra oszlik. Az első a háztól a bányavasut bevágásáig. Ott le kell menni és az ut csuszós, meredek, a másik oldalon fel kell mászni és a bánya partja mellett cikk-cakkban kell menni az egyes fasorig. A bánya ijesztő gödör az ut mellett, s miközben a munkás elől viszi a lámpást és mi sorjában utána baktatunk, szeretnék nem elmaradni utolsónak, mert akkor hiába van előttem két lépésre a bátyám, ő előtte a munkás a lámpával, én mindig attól félek, hogy a bánya gödréből kileng valami, vagy valaki — nem is tudom, mit képzelek — és megfog hátulról és behuz a fehér mélységbe. De nem merem megmondani senkinek, hogy félek, szégyellem, s így mégis mindig utolsónak maradok, mert én vagyok a legkisebb, a leggyöngébb, a lábamon nehéz a csizma, alig győzöm emelni és a félelem is zsibbasztja a lábam-ikráját és az éles hidegben, amit a szél sodor le a

kabát alá, nekem folyton melegem van. Mert félek.

A munkás is himbálja kezében a lámpást, árnyékok imbolyognak a fehér havon, azoktól is félek; az egyes faszor fáin átfütyül a szél, kinosan nyögnek a fák, mindig azt hiszem, hogy emberhang is van közte, hörgő, vonító emberhang, a faszor mellett elhuzódó kis árokban talán fekszik valaki, vagy talán nem is ott, hanem már itt, a bányas utolsó kanyarulatánál, amit meg kell kerülnünk, s amitől legjobban félek, nem tudom, miért. Ha majd ezen túl leszünk, sokkal jobban érzem magam. Jó volna beszélgetni, főképp ha a munkás beszélne; az felnőtt ember, annak a beszédje nagyon megnyugtató. De a munkás nem fél, hát nem beszél, csak viszi a lámpást és veti vele a félelmes árnyékokat. Legföljebb a bátyám szól hátra:

- Bandi jössz?
- Jövök.
- Vigyázz, hogy el ne esuszsz.
- Vigyázok.
- Nem félsz?
- Nem.

De ezt is ritkán hallom. A bátyám rossz tanuló, gondjai vannak az iskola

miatt, most eszeli ki, hogy mit fog mondani, ha kihívják felelni, én jó tanuló vagyok, a leckéimet tudom, a házi dolgozataim és a rajzaim rendben vannak, itt a bőrben és a rajztömbben, amik huzzák a kezemet, én nem gondolok aggódva az iskolára, én ráérek félni. Csak tul volnánk a bányanya nyulványán! És tul a faszor árkán. Aztán egy darab sikság jön, de a tulsó pere-mén ház áll, a Rizsafi kocsmája, onnan fény szürődik ki, azon tul már házak közt megyünk, a munkás akár vissza is fordulhat.

Elmegyünk a bányanyulvány mellett. Sietek a többiek nyomában, de oldalt pillantok, le a bányába; nincs ott semmi, sohase; nincsen, de mindig rettegek, hogy hát-ha mégis . . . És a faszor árka is ki van töltve hóval, alig egy kis mélyedés az egész, átlépkedünk rajta, a fák most suhognak legjobban, mert most éppen a fejünk felett vannak. De már látom a Rizsafi kocsmaablakának a kis fénypontját, nem ver anynyira a szivem, a lábam könnyebb, a csizma nem huzza olyan nagyon.

Büszke vagyok a csizmámra. Hogyne. Bent Pesten ritkaság. Az iskolában senki-nek sincs csizmája. Mindenki-nek olyan vé-

kony a lábaszára, csak az enyém vastag, mert csizma van rajta.

Mikor leérünk a vonathoz, akkor már nincs is olyan sötét, beülünk a kis kocsiba, amely hideg és bagószagu és rajtunk kívül itt még csak kevesen ülnek benne, összetört hajnali emberek, hivatalnokok, akik Lőrincen laknak, de az egyik, Imrédi, igen nagy ur. Háza van itt kint és a minisztériumban van. Hogy micsoda a minisztériumban, azt nem tudom, én is csak utánuk mondom áhitatosan a többieknek:

— A minisztériumban van!

Felhuzzuk a csizmánkra a mamuszt, amit a munkás kihozott a váltóórtól. Itt Lőrincen a váltóórnél tartjuk a mamuszt. Pesten a végállomáson, a Lotti néninél. Itt is, ott is negyven krajcárt fizetünk érte, hogy a mamusz fekhetik a sarokban. A mamusz kell, mert a vonatot nem fütik és a lábunk a csizmán keresztül is megfáznék. Így is fázik, de nem olyan keservesen.

Utazunk Pest felé.

Kispesten szállnak be a többiek. Ők már nem annyira összetörtek, mint mi, mert nekik nem kell olyan korán fölkelni. A lányok frissek és jókedvűek. És köztük van a Seregélyi Olga, aki gyönyörű. A fiuk

mind szerelmesek bele, de ő csak éppen hogy beszél a fiukkal néha, nagyon keveset. Nagyon finom és előkelő leány Seregélyi Olga. Jegyző az apja, igen-igen nagy ember Kispesten. Hallottam, hogy borzasztó gazdag, hatezer forint jövedelme is van egy évben. Kispesten a legszebb ház az övék, három szobájuk van, az egyik az Olgáé.

Engem Seregélyi Olga nem is ismer, én ülök a sarokban és félálomban nézem onnan, hogy milyen szép és tiszta, a ruhája is mindig a legszebb. Szeretném, ha észrevenne, ha megtudná, hogy csupa jeles vagyok, de ez lehetetlen, olyan kis fiu vagyok, kisebb, mint a többi második reálisták, pedig én már harmadikba járok, mert én egy évvel előbb kerültem a reálba, mint szabad lett volna, de az igazgató azt mondta, hogy kár volna, ha egy ilyen okos gyerek vesztene egy esztendő. Jó volna, ha Seregélyi Olga ezt is tudná, az igazgató véleményét rólam. De nem tudja, semmit se tud, ő már nagylány, a polgárit tavaly végezte, most más iskolába jár, nem tudom, milyenbe, de igen nagyragu iskola lehet, ahová csupa olyan nők járnak, mint a Seregélyi Olga. Biztosan bárók és grófok leányai. Báró és gróf körülbelül annyi, mint kiscesti jegyző.

Pesten a végállomáson kiszállunk, Olga lóvasutra ül, mert gazdag, én gyalog megyek a Zerge-uccába. Mi szegények vagyunk.

*

Egyszer aztán Olga észrevett.

Tavaszi volt, amikor már nem viselünk mamuszt a kupében, hanem csak a csizmát, a sár miatt. Tavasz volt, nedves, csunya tavasz, de a bokrok mégis rügyeztek, s kint Lőrincen a hó maradékai alól kilátszott a hervadt zöld fű. Tavasz volt és Seregélyi Olga a vonatban azt mondta a barátnéjának, aki már nem volt olyan finom és gyönyörű lány, mint ő:

— Nézd, ennek a kisfiúnak milyen otromba csizmája van.

Aznap egész nap szégyeltem a csizmámat az iskolában, láttam, hogy a többi fiúk milyen elegánsak a rövid nadrágjukban, fűzős cipőjükben, én pedig milyen vaskos és csuf vagyok a csizmanadrágommal meg a bő csizmaszáraimmal.

Este sirtam otthon, hogy cipőt akarok viselni. Még szebbet, mint a többi fiúk, olyant, amilyent az Imrédi visel, aki a minisztériumba van. Cuggosat.

Tavaszi volt.

II.

SZOMBAT.

Szombaton délután kijön Roth ur Pestről, nagyon nett ember, ő a főkönyvelő és a pénztáros. Kis fekete táskában hozza a pénzt és a listákat. Az irodába megy, ahol már várja Guba felügyelő, aki nagy szőkefejű, vörösarcu cseh ember. A munkások gyülmöngélnék az iroda körül és várják, hogy majd egyenként beszéltsék őket. A fizetésének egy részét mindenki jancsibankóban kapja, amit csak a kázinban fogadnak el. Az a jancsibankó, ami krajcárt jelent, háromszögletes, rézszínű bádóg; a nagyobb pénzek kerekék és szürkék. Amit a munkások hétközben elvásároltak jancsibankóban, azt Roth ur beváltja készpénzre a kázinosnak. Néha véleményeltérés van. A munkás azt hiszi, hogy ő több kocsit rakott meg kavicszal a hét folyamán, mint ahogy a lista mutatja. Zsiros, gyűrött noteszt vesz elő és abból próbálja összeállítani a maga igazát. Roth ur figyelmesen néz

fel Guba felügyelő vörös arcára. Gubának kell tudnia, hogy miképpen áll a dolog. Roth urnak tulajdonképp mindegy, ő elegáns pesti. Szóváltás ritkán van, a bányamunkás gyöngö, fáradt ember többnyire Guba felügyelő hatalmas testü és a tenyere óriási. Jobb nem kezdeni vele. Igaz, hogy nem bánt senkit, de aki olyan illetlen, hogy már a fizetésre részegen jött be, az mégis kaphat egy pofont attól az óriási tenyértől.

A fizetés után szabad részegnek lenni.

Sőt egy kicsit hozzá is tartozik a szombathoz.

Mert a kantineba ugyis be kell menni, a mult heti kontót kifizetni, s ha az már megvan, akkor csak leül az ember egy pohár valamire. Sörre vagy borra. Pálinkát hétközben kell inni, a pálinka munkára való. És pedig bundapálinka, ami szép tiszta spiritusz, vízzel keverve és aránylag olcsó. Mértékletes ember csak reggel iszszá, mielőtt először a tenyerébe köp, hogy a csákány, vagy az ásó nyelét megfogja; de van olyan, aki egész nap önti magába. Félős például, hogy a Vilisilben meggyulad a szesz. A Vilisil ezen csak nevet, nem látott ő még embert, akit úgy kellett volna eloltani.

A kantinnak két kocsmaszobája van, az egyikben teritetlen kecskelábu, hosszú asztal, paddal, a másikban piroskockás abroszszal leterített szögletes és kerek asztalok. Ide járnak a jobbféle munkások, a felügyelőhelyettesek és maga Guba, a felügyelő. Ebben a szobában kártyáznak is; csak máriást és huszonegyest. Komplikáltabb játékok nincsenek. A külső szobában már a padokra telepedtek a munkások. A szoba közepén a mestergerendáról petróleumlámpa lóg le, aminek ferde a kalapja és füstöl a bele, mert valahányszor a kifelé vezető ajtó nyílik, mindig magasra lobog a lámpa lángja.

A munkások: a világ minden tájékáról összekerült emberek, olaszok, csehek, németek. De van köztük egy magyar is. Micskei bácsi. Fakó arcu, konyabajuszu, kistermetű ember, aki, ha részeg, nagy szárazakat nyel. Micskei bácsi mingyárt részeg, mert absolute nem bírja az italt. Az első spriccer tönkreteszi, akkor kezdi a nagy, száraz nyeléseket és nem iszik tovább, nem tud inni, csak megsodorja konya bajuszát és néz a sűrű levegőbe. Rövidszivar füstjétől kék a levegő és három-négyféle nyelvtől hangos. Hét óra tájban bekattog Winter, a

hárfás, akinek az egyik lába rövidebb, mint a másik. Hétközben ő is épp úgy csákányozza és lapátolja a kavicsot, mint a többiek, tenyerén, ujján vastag bőrkéreg, a hárfát mégis nagyon szépen kezeli. Csakugy bugyborékol, öblöget a furcsa hangszer Winter keze alatt. A munkások a legtermészetesebbnek tartják, hogy hárfa mellett mulassanak. Mindig ugyanazokat a nótákat éneklük el. Winter sem tud újakat, ők sem. Honnan vennék? Legföljebb ha a Rizsafi kocsmájáig kerülnek el egyik-másik vasárnap, de ott nincs hangos mulatozás, a Rizsafi szigorú gazda. A nóták leginkább németek. Micskei bácsi néha megköszörüli a torkát, hogy ő is énekel, kocog az asztalon, csendet csinál, aztán nyel egy nagyot, szárazat, legyint a kezével, abbahagyja. Énekelhetnek a többiek.

Nyolc órára Vilisilnek már nagyon jó kedve van. Kimegy a szoba közepére. Spárgát köt hátul a kabátjára, a spárgán egy papírsutka lóg. A Vilisil táncolni kezd. Winter hárfázik a talpa alá. Valahonnan égő gyertyát hoznak be a szobába és leteszik az egyik asztalra. Vilisil táncol, a papírsutka a kabátja alatt ide-oda, föl és le ugrál. A nótának ingerkedő refrénje van,

amely felhívja a körülülőket, hogy gyűjt-
sák meg a papircsutkát, ha tulják. Vilisil
táncol, hol egyik, hol másik munkás kel föl
a padról és táncol tántorgó lábbal Vilisil
után és oda-oda biggyeszti a gyertyát. De
Vilisil akkorra már megfordult, az asztalok
mellől rekedt nevetések hallatszanak, új
vállalkozó próbál szerencsét. Vilisil jobban
birja, gyorsítja a nőta ütemét, a szoba
egyik sarkából a másikba ugrik át. A kabát-
ja szárnyával néha el is tudja oltani a gyer-
tyát, éppen abban a pillanatban, mikor az
ellenfél azt hiszi, hogy már meggyújtotta a
nevezetes papircsutkát.

Micskei kimeredt szemmel néz, a ke-
zével némán gesztikulál, magyarázza a
többieknek, hogy hogyan kellene a csutkát
meggyújtani. Ha ő fölkelne, ő egy-kettőre
meggyújtaná, nemcsak a csutkát, hanem a
madzagot is, a kabátot is. De nem kel föl,
mert nem tud fölkelni. Hát csak nyel megint
egy nagyot, szárazat és legyint a kezével:
— Nem érdemes.

Vilisil úgy táncol, mintha meg volna
őrülve, most már öten-hatan szökdelnek
körüle, egymás kezéből kapkodják a gyer-
tyát, Winter majd letépi a hurokat a hárfá-
ról. Akik ülnek, a refrént rikoltozzák.

Hirtelen kinyilik az ajtó. Hideg levegő csap be rajta. És bepöndörödik Micskeiné. Egész kicsi asszony, minden csupa szöglet és határozottság rajta. Eljött az uráért, mint minden szombaton.

A tánc abbanmarad, Vilisil lehorkan egy padra, gőzöl a teste, nagyot iszik a köménypálinkából, mert ő szombaton is pálinkát iszik, csak éppen finomabbat. A többiek elcsöndesednek. Tudják, mi következik.

Micskeiné áll az ajtóban és megszólal:

— Andris!

Micskei bácsi mereven tartja a fejét, büszkén, legyőzhetetlenül.

— Mm! — feleli a feleségének. Csak ennyit, több nem telik tőle.

— Gyerünk! — mondja Micskeiné és mutatja az irányt.

Micskei lesujtja a szemével az asszonyt és újra megmondja a véleményét:

— Mm!

Micskeiné odamegy az asztal mellé, megfogja Micskei bácsinak mind a két vállát, kiemeli a kis embert, maga előtt tolja az ajtóig, ott nekitámasztja a falnak, amíg kinyitja és becsukja az ajtót és már kint van az urával az éjszakában. Micskei nagyokat, szárazakat nyel és meg-megsodorja konya

bajuszát. Minden nyelés, minden sodorintás egy-egy ellenállási akciót jelent, ami abban marad. Mindegyik legyintéssel végződik.

A kicsi Micskeiné viszi magával, egészen a bánya széléig, ahol lépcső vezet lefelé. A lépcső mellett ki van taposva a part, ott csuszkálnak le nappal a gyerekek. Micskiené rááll a lépcsőre, az urát a lépcső mellett tartja, egyet üt a vállára.

— Mm! — mondja Micskei és a földre tottyan. Aztán lecsuszik három métert, le a lépcső aljáig, ahol világosság van. A Micskei-gyerek áll ott a lámpással, várja az apját. Micskeiné leszalad a lépcsőn, fölveszi Micskei bácsit a földről, föl a hátára. A gyerekek segít.

Micskei nyel egyet. Az egyik kezével legyint, a másikkal kapaszkodik a felesége vállába.

— Mm! — mondja Micskei. De egyéb szó nem esik.

Ki-ki tudja a tennivalóját.

Mert ez minden szombaton így van.

III.

DALPONT.

Dalpontnak hívták, olasz volt, és már legalább husz éve lapátolta a bányában a kavicsot. A többiek Juliónak nevezték, mert Giulionak mondta magát. De már nem tudott olaszul, csak nagyon töredékesen. Új nyelvet nem igen tanult helyette, nem volt szüksége rá, minek beszélt volna? Az arca nem volt olaszos, inkább szláv típus volt Julio, kutya-ábrázattal, s a felső ajka alól mindig kivicsorogtak a fogai. A termete sem volt velencei, magas ember volt, aki a fejét kicsit előrelógva hordozta, s az egyik válla magasabb volt, mint a másik, ami nyilván a kavicslapátoló mozdulattól állandósult a testén. Julio abban különbözött a többi bányamunkástól, hogy polentát evett és törkölypálinkát ivott, amit ő, vigyorgó szájjal, trébernek mondott. Én akkor már franciául tanultam, s mert azt hallottam az

iskolában, hogy a francia meg az olasz rokon nyelvek, megpróbáltam beszélgetni Dalponttal, aki ebédszünetkor nagy darab sárga polentákat tartott a kezében. Ez a polenta különben is régen csábitott már, szerettem volna megkóstolni, mert nagyon jónak látszott, s Julio rettentő étvágygyal ette.

— Bon zsur! — mondtam én Juliónak.

— Bongyornó, amigó — felelte ő vissza.

— Keszkö vu manzsé? — kérdeztem én.

— Mangye? nyente, nyente — felelt az olasz. — Mangyáre, amigó! mangyáre!

Julio azt hitte, hogy én is olaszul beszélék és a kiejtésemet javította.

Többet nem is tudtunk beszélni, én franciául, ő olaszul tudtunk keveset.

Akkorában Julio negyven esztendősen lehetett, egészen egyedül élt, a többi olaszszal nem érintkezett, de azért mindenki szerette, mert Julio kedves ember volt, s ha már beszélni nem tudott, kutya-arcával nagyon barátságosan vicsorgott az emberekre.

Talán januárban, talán decemberben történt, hogy Julio levelet kapott Olaszországból, amiben az állt, hogy az öcsese,

Andrea, eljön őhozzá, vasárnap este érkezik. Messziről jön, a Velence melletti faluból, ahonnan Julio is elszármazott. Julio nagyon örült ennek, bár biztos, hogy addig nem tudta, van-e Andrea nevű öcsese, vagy ha tudta is, rég elfelejtette. Julio örült, hogy ezután nem lesz egyedül, neki is lesz rokona, ahogy a többi embereknél ez divat, s az öcsese megérkezésének örömeire szombaton nemcsak a fizetését vette föl, hanem még előleget is kért, amit megkapott, mert Julionál nagyon ritkán fordult elő, hogy szüneteket tartott volna a munkában. Mások bizony, ha vasárnap tulságosan leitták magukat, néha szerdáig ki nem kerültek a faházból a kavicskocsi mellé, hogy megrakják sárga sóderral. (A kavicsot mindenki sódernek hitta a bányában, az összes nyelveken, mintha más neve nem is lett volna neki.)

Ezen a nevezetes vasárnap reggelen Julio meg is mosakodott talán, a csizmáját bekente zsirral és már délelőtt elment a bányából, be a faluba, ahol a vasutállomás van. Igen kemény hideg volt és Julio bunda helyett, a mije nem volt, rongyos zsákokat vitt magával, a mikbe az ember nagyon jól beburkolózhatnak. A borbélyhoz is bement,

levágatta a haját, pomádét rakatott rá s aztán ivott egy trébert a Huber korcsmájában, ami egészen a vasutállomás mellett van. Ugyanott ebédelt is, nagyon jó kis pörköltet, amihez azonban ő nem kenyeret evett, hanem polentát, amit a zsebéből vett elő nagy töredékes darabokban.

Asztaltársainak többször megpróbálta elmondani, hogy miről is van szó tulajdonképpen, de már Hubernál csak lőrinci spiszek ültek, itt már senki sem tudott olaszul, de azért Julio felolvasta nekik a levelet, aztán megmagyarázta:

— Andrea fratello mio.

Ebéd után, mert még messze volt az este, amikor Andreának érkeznie kellett, Julio átsétált Kispestre, az alsó vendéglőbe betért, törkölyt uzsonnázott és visszament Lőrincere. Eszébe sem jutott, hogy ezt az utat vonaton is megteheti, vagy hogy az öcsését Kispesten is megvárhatja. Julio nem volt komplikált ember s egész nap csak arra készült, hogy a lőrinci végállomáson odaáll a vonat elé és nyakába borul az öcsésének, akit olyan régen, vagy talán sohasé látott.

Mikor a lámpákat kigyújtogatták az állomáson, Julio már beült a váróterembe,

amit erősen fütöttek. Julio szédült egy kicsit és a lámpák táncoltak a szeme előtt. Eszébe jutott, hogy ő már nagy-sötétben megy majd haza az öcscsével és lámpást hozni elfelejtett. De ez nem nagy baj, az ut a havon ki van taposva, és hacsak nem hordja a havat a szél, semmi veszély ebből nem származik.

Este hétkor füttyült kint a vonat, Julio kiment a többiekkel együtt a váróteremből és elébe kiabált az érkező vonatnak:

— Andrea, mio fratello!

És miközben az emberek kiszálltak, Julio folyton ugyanezt kiabálta, amíg csak egy vékony legény, barnaarcu, görbeorru, fekete bajuszkáju, oda nem lépett hozzá. Julio a nyakába borult a kis velencésnek és megcsókolta. Andrea jobban volt öltözve és nagyon csodálkozott rajta, hogy ilyen ember az ő bátyja, s nem akarta elfogadni a zsákokat, amiket Julio odakinált neki, hogy beletakarózzon.

Julio boldogan vitte az öcscsét a falu hosszában és néha beszélni is elkezdett vele, csak éppen azt nem tudta, hogy miről kellene beszélni. Fel a dombnak nehezen ment Julio. Vagy a zsákok miatt, amikbe be volt bugyolálva, vagy a ' törköly miatt,

amivel reggel óta várta Andreát. Tehát a Rizsafinál azt proponálta, hogy térjenek be oda vacsorára. Meg akarta vendégelni az öcsését, hadd lássa, hogy ha ő nem is visel télikabátot, szintén nem utolsó ember. Vacsora közben Andrea beszélt az otthonvalókról, akikről Julio semmit sem tudott.

— Pádre? — kérdezte.

— E muortó.

— Mádre?

Andrea arra is rábólintott. Julio elszomorodott egészen, hogy így mindenki meghalt odahaza. A rokonságban is sokan haltak meg. Julio mindegyik halottra ivott egy pohárral.

Tíz órakor Andrea azt mondta:

— Angyámó!

Julio akkor már nem nagyon értette, hova kellene menni. De mert az öcsese föl-kelt, ő is összeszedte magát, s kiindult a sötétségbe. Nagyon hideg volt, a szél közben feltámadt és hordta a havat, nagy fehér fátyoldarabokat huzkodva a síkság fölött. Julio nem látta ugyan az utat, de ösztönből, — hiszen annyiszor járt már rajta — megmaradt az ösvényen.

— Angyámó, angyámó! — siettette az

öcsese, aki fázott és szeretett volna már otthon lenni.

De Julio nem tudott sietni. Szerette volna elmagyarázni, hogy sietni nem is kell, nincsenek messze a bányától, de a nyelve nem forgott és csak annyit tudott mondani:

— Fa nyente.

Közben elmosódottan bár, de nagy melegséget érzett szívében Andrea iránt, aki az egyetlen rokona már, hisz mindenki meghalt.

A bánya torkolatánál, ahol lefelé visz az ut és a bánya partja megvédi az embert a szélről, Julio megfordult, hogy ezt az érzését közölje öcsésével.

— Andrea, káró mió! — dadogta és meg akarta ölelni a fiút, aki azonban két lépéssel hátrább jött csak.

Julio egész hosszában a hóra vágódott.

Andrea rémulten ugrott hozzá, hogy talpra segíti.

De Juliónak az volt az érzése, hogy már otthon van és innen nem kell tovább menni. Ezt meg is mondta az öcsésének, vagy legalább is igyekezett elmondani. Aztán, arccal a havon, elaludt. nyitott szájjal, nagyokat horkolva.

Andrea megpróbálta kelteni, mozdí-

tani, nem tudta. Körülnézett, de csak hó-
dombok körvonalait látta mindenfelé. Ne-
kivágott a bányának, aztán, mikor látta,
hogy domb után domb következik, vissza-
fordult, felmászott a partra és másfél órá-
ig kószált a sikon, küzködve a széllel, be-
süppedve a hóba, zihálva, nyögve, félve éj-
szakától, megfagyástól. Éjjel után látta meg
a kantin világos ablakát. Átvergődött egy
esomó tüskés liceumbokron és kábulva nyi-
tott be a kantinba, ahol még kártyáztak a
munkások.

Andrea elhadarta, hogy mi történt, há-
rom olasz lámpást vett és elindultak meg-
keresni Juliót. A bányatorkolat nem volt
tiz percre sem a kantintól.

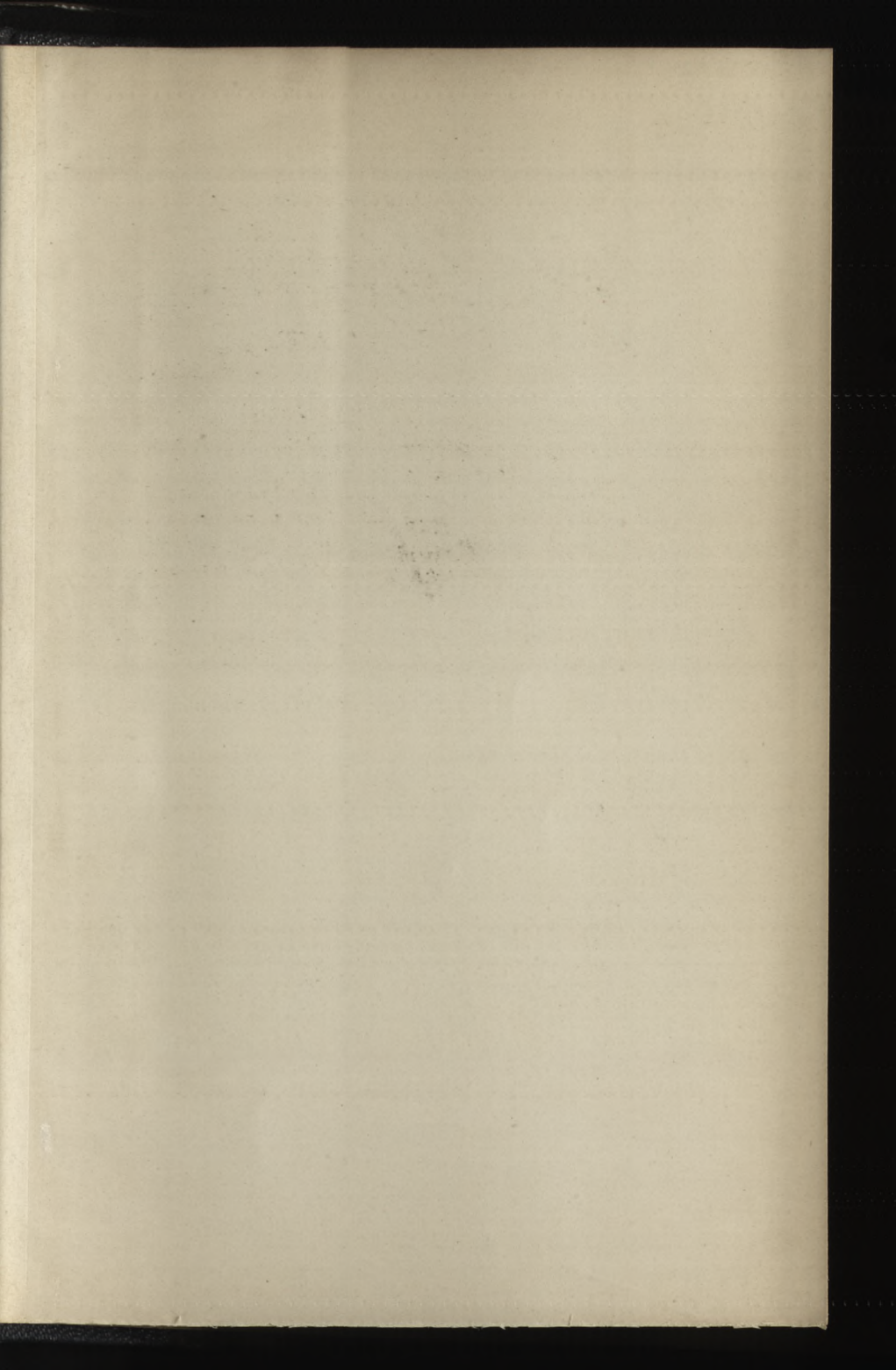
Julio ugyanugy feküdt ott, arccal a
havon, a szája épp úgy nyitva volt. Csak-
nem horkolt már és soha többé föl nem éb-
redt álmából.

TARTALOM.

	Oldal
A vágyak valcere	3
A szivar	11
Az új Don Juan	21
A cimbalom remek	29
Kapitány ur fellázad	38
Harminc pár cipellő	46
A szobor	53
Virradatkor	61
A föld a holtaké	67
Szilvió hadnagy	74
A találka	87
Testvérek	89
A sugó	96
A férj	104
Tavaszi	111
A fogpiszkáló	117
Babérfák alatt	125
Pestszentlőrinc Kavicsbánya.	
Cuggos cipő	133
Szombat	140
Dalpont	147

TABLET





UJABBAN MEGJELENT MŰVEK:

- ANDORFFY MÁRIA: Tavasz után.
 " " Szivárvány.
 BARTÁ LAJOS: Czinzéri és Czinzera.
 BERKES IMRE: Babel.
 BIRÓ LAJOS: A mélység lakói. 2-ik kiadás.
 " " Hotel Imperial.
 " " Sárgarigó és Fehér terraszok
 BÖNYI ADORJÁN: Szerenád.
 " " Délibáb.
 CSERMELY GYULA: A toprini nász. 4-ik kiadás.
 DIPLOMATA: Asszonyok, huszárok. 2-ik kiadás.
 " " Galicia.
 FEHÉR KRISZTIN: Akik megtalálták egymást.
 GÁBOR ANDOR: A vágyak valóere.
 " " Mit ültök a kávéházban.
 " " Jaj a feleségem!
 " " Untaugliu ur.
 GLYN ELINÖR: Érdekházasság. 3-ik kiadás.
 " " Erzsébet látogatásai.
 GRÉVILLE HENRY: Aurette.
 KÁLNOKI IZIDOR: Az áldott lelkű Márta asszony.
 LÁZÁR ISTVÁN: Ruth. Napkeleti történet.
 " " A levélszekrény.
 B. MATHERS: Jön a rozson át.
 MOLNÁR FERENC: Az aruvimi erdő titka 3-ik kiadás.
 MÓRICZ ZSIGMOND: Nem éhettek muzsikaszó nélkül.
 " " A Fáklya.
 " " A tűznek nem szabad kialudni.
 " " Pacsirtaszó.
 " " Hét krajczár.
 " " Harmatos rózsá.
 " " Isten háta mögött.
 NAGY ENDRE: Erdély fia.
 " " Oh az a vén kujon.
 PÉTERDY SÁNDOR: A kétlelkű Éva.
 QUEUX LE WILLIAM: A titok.
 SZEMERE GYÖRGY: A drága forint.
 SZINI GYULA: Hanna. 2-ik kiadás.
 SZOMAHÁZY ISTVÁN: Egy éjszaka Péterpusztán.
 WOHLBRÜCK OLGA: Déli nap.
 ZSOLDOS LÁSZLÓ: A kacsaurru leány.

